

manstveni dialog o
jugoslovanskem sistemu

— AKTUALNA TEMA

7.vezni proračun se vozimo

REKLI SO

Popačen politični besednjak

FRANC ŠETINČ na posvetovanju o ZK v boju proti protisocialističnim silam:

»Razloge za idejno zmedo ustvarjamo tudi sami, ker nimamo premišljenega koncepta propagande, tako doma kot pri naših nastopih v tujini. Naš sistem pogosto postavljamo v slabo luč tudi s frazarjenjem tako v sredstvih javnega obveščanja kot v govorih. Samo pogledajte, kako smo s frazami popačili naš politični besednjak! Napišeš, da si za delavski razred, pa misliš, da si s tem že revolucionar. S poudarkom govoriš o narodu, pa se ti zdi, da si domoljub od glave do pete. Sklicuješ se na kulturo, in že začutiš v sebi vso plemenitost, ki jo človek lahko ima. Zavzemaš se za razredni boj, in že imaš najboljšo karakteristiko. Napadeš oblast, vsako uradno strukturo, vsako funkcijo, ki vsaj malo smrdi po odločanju, in že si bojeviti radikalec. Tako je, ker uporabljamo prazne pojme, namesto da bi govorili in pisali o konkretnih manifestacijah življenja, o zapletenosti družbenih protislovij in nasprotij, o katerih je, seveda ne brez truda, mogoče govoriti tudi v konkretnem in vsakomur razumljivem jeziku.«

PRIPIS UREDNIŠTVA!!!!

Spoštovani bralci-ke grafično opremo smo si spet izposodili pri DELU in DNEVNIKU, vendar pa je komentar k njej prispeval FRANC ŠETINČ.

Hvala za razumevanje

Manipulacija z resničnostjo

sodobnem

Na
Zaradi

Milan Kučan v mest.
pričakujemo od javne

Ni strahu
prihodnost

zemlji

Ob izročitvi
»Pravica

Trg bo
dobro zalozil

Upreti se poskusom zanikanja revolucije
v Beogradu se je začelo posvetovanje o »zvezi komunistov v boju proti antisocialističnim ideologijam in protikomunističnemu delovanju« — Nacionalizem postaja vse agresivnejši

svi su građani VOJNI

obaveznici

TV 5 TISK

padli

obraz

bogovi
so

datum prihoda:
24. feb. 1986

Studenti
stevila
cena 50.

TRILKA

Po produktivnosti smo na evropskem dnu
Za zaostanek ni kriva le tehnologija

N naši jeklarji naredijo 150 ton jekla v šestih urah, zahodnonemški pa v 45 minutah — Naša stopnja produktivnosti je dvakrat ali trikrat nižja kot v razvitih državah — Lahko bi izkoristili velike notranje rezerve

Zvezni proračun odvisen od tega,
koliko se vozimo in pijemo kavo

Zaostajanje za razvitim svetom
bi lahko povzročilo katastrofo

UVODNIK

V številki, ki je pred vami, boste zasledili tri članke, ki se vsak na svoj način ukvarjajo s problemi razvoja (intervju z Josipom Vidmarjem, razgovor z Nacetom Šumijem in intervju s Kellermannom).

Prvi problem, ki se postavlja, je vprašanje koncepta nadaljnjega razvoja Jugoslavije kot celote pa tudi vprašanje razvoja posameznih republik znotraj nje. Ta problem je toliko bolj pereč, ker je Jugoslavija skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, ki jih skozi ves čas njihovega skupnega obstoja spremljajo velike razlike v stopnji gospodarskega razvoja, ki so bolj ali manj zgodovinska dediščina. Takšno stanje zahteva jasen koncept nadaljnjega razvoja, ki pa ni enoten. Opraviti imamo z dvema konceptoma, ki sta si nasprotujoča, in tretjim, ki je nekakšna povezava obeh. **Prvi koncept** razvoja Jugoslavije lahko primerjamo z vlakovno kompozicijo, v kateri ima vsaka republika svoj lastni vagon, ki ga vleče lastna lokomotiva neodvisno ali pa celo na škodo drugih. To bi ustrezalo stanju, v katerem si vsaka republika prizadeva pridobiti čim več lastnih sredstev, pa tudi sredstev drugih republik, ki bi jih potem vložila v svoj razvoj. Končni rezultat takšnega stanja bi bil povečevanje razlik v razvitosti med republikami in povečevanje razlik v razvitosti Jugoslavije glede na druge države. Posledica takšnega koncepta pa bi bilo tudi umetno zaustavljanje razvoja najbolj razvitih, kar bi imelo za rezultat enakost v nerazvitosti (vse republike bi bile enake, kar se tiče revščine).

Drugi koncept razvoja Jugoslavije lahko primerjamo z vlakovno kompozicijo, sestavljeno iz petih vagonov, ki jih vleče ena lokomotiva. Vsakomur je jasno, da bi funkcijo lokomotive lahko prevzela le najbolj razvita republika. Takšen koncept bi lahko imel za rezultat dvoje: a) razlike v razvitosti med republikami bi se konzervirale in b) razlike v razvitosti med republikami bi se povečale. Obe varianti posledic drugega koncepta razvoja bi nujno imeli nezaželene socialne in politične učinke, ki jih ne izključuje niti prvi koncept razvoja. Za drugi koncept pa se kljub temu zdi, da bi Jugoslaviji kot celoti prinesel več koristi, vsaj kar zadeva njen gospodarski razvoj.

Tretji koncept razvoja predpostavlja »sistematične in stalne napore v smeri pospešenega razvoja proizvodnih sil zaostalih področij,«¹ pri čemer pa bi bilo... »povsem napačno voditi tako politiko, ki bi izhajala iz predpostavke, da je treba zadrževati napredek razvitih delov Jugoslavije, dokler jih ne dosežejo nerazvita področja.«² Ta koncept (tretji) je tudi praksa kratkoročnega in dolgoročnega razvoja Jugosla-

vije. Če bi zapisali, da ni obrodil sadov, ki smo jih pričakovali, bi v prid tej tezi lahko navedli vsaj dva argumenta: 1) Kosovo, ki mu kljub temu, da že leta prejema sredstva iz sklada za nerazvite) ni uspelo postoriti nič pretresljivega na področju lastne razvitosti in 2) Srbijo, ki postavlja bolj ali manj (ne) močne argumente, da bi se uvrstila v »klub nerazvitih«.

Tretji argument, ki ga želim obravnavati posebej, pa je vezan na Slovenijo kot najbolj razvito republiko v Jugoslaviji. Vse bolj smo namreč priče tezi, da je Slovenija glede na druge republike v položaju izkoriščanega. Zanimivo pri tej tezi je to, da je ne postavljajo, kot bi nekateri radi to videli, samo deli inteligence iz gospodarstva in negospodarstva, temveč da je vedno bolj prisotna tudi v zavesti in celo konkretnih dejavnostih najnižjih plasti slovenske družbe. Prej presenetljivo kot zanimivo pa je to, da ima ta teza svoje zagovornike tudi med pripadniki neslovenskih narodov, ki živijo in delajo v Sloveniji. Če bi obstajala kakršnakoli znanstvena analiza, ki bi uspela to dokazati (namreč, da zagovorniki teze o izkoriščanosti Slovenije niso samo Slovenci), bi odpadla etiketa, ki to tezo ves čas spremlja, namreč, da je to slovenski nacionalizem.

Tovrstne analize, kot tudi analize o tem, kakšna sredstva se stekajo v najrazličnejše zvezne sklade, kdo jih prispeva in kdo koliko dobi, ni. To ima za posledico dvoje: 1) tisti, ki tezo o izkoriščanosti Slovenije zagovarjajo, nimajo nasproti svoji tezi postavljenih nobenih argumentov, ki bi jo problematizirali in 2) dane so možnosti za to, da se širi strah povprečnega Slovenca tako pred »izkoriščevalci in zažiralci«³ zunaj slovenskih meja (druge republike) kot pred tistimi znotraj teh meja (pripadniki drugih narodov in narodnosti, ki delajo v Sloveniji). Zagovornikom teze o izkoriščanosti Slovenije in o omejevanju le-te pri nadaljnjem razvoju sedanja situacija zelo odgovarja. Priče smo nezavidljivemu položaju v slovenski kulturi, znanosti, šolstvu. Na nemogoč položaj nas opozarja zdravstvo. Dežurni krivec za vse to pa je kdo drug kot nepravilna porazdelitev sredstev, seveda največkrat na zveznem nivoju. In o tem malokdo v slovenski javnosti dvomi, še več, vedno več ljudi je o tem prepričanih. Govori se, da je ogrožena slovenska kultura, da slovenskemu narodu grozi propad, ker nima več možnosti razvijati lastnega znanja... Rešitev, ki jo vidi večina, pa naj bi bila v tem, da bi sredstva na nivoju federacije pričeli porazdeljevati na drugačen način ali pa, če to ne bi bilo mogoče (češ, vsi o tem govorijo, nihče pa ničesar ne ukrene), da bi v Sloveniji povečali

prispevne stopnje za znanost, zdravstvo, šolstvo, kulturo. Slednja varianta je kratkovidna zato, ker ga ni človeka, ki bi v sedanjih razmerah bil pripravljen žrtvovati še večji delež sredstev, namenjenih za osebno porabo, v korist sredstvom za skupno in splošno porabo. Očitno, da tudi tu ni moč najti prave rešitve. Kje pa, torej?

Vrniti se je treba k vprašanju, ki je ta problem odprlo. To je vprašanje razvoja Jugoslavije kot celote: kateri koncept bi Jugoslaviji najbolj odgovarjal? Preveč drzno in celo neodgovorno bi ravnal, če bi trdil, da nam sedanji koncept razvoja ne odgovarja. Zdi pa se, da ni dovolj jasen, da bi zagotovil tisto, kar ima za svoj cilj, namreč razvoj Jugoslavije v celoti. Znotraj tega se vsekakor kot zelo aktualno postavlja tudi vprašanje razporejanja sredstev, namenjenih za razvoj. Vendar, nujno je poudariti, da to ni vprašanje, ki bi ga bilo potrebno razrešiti samo na nivoju federacije, ampak tudi na nivoju vsake republike posebej. To je aktualno vprašanje zlasti za Slovenijo. Če trdimo, da je na področju znanosti in šolstva edini konkretni prispevek k reformi Univerze izgradnja Pedagoške akademije v Ljubljani in Mariboru, potem si moramo v zvezi s tem vsekakor postaviti nekaj vprašanj. Ta vprašanja ne izostanejo niti takrat, ko se ozremo po nacionalno pomembnih investicijah, ki smo si jih v Sloveniji začrtali za obdobje 1986–1990: Muzej ljudske revolucije Slovenije, Centralna tehniška knjižnica, Narodna in univerzitetna knjižnica, Univerzitetna knjižnica Maribor, Naravoslovno matematični center, Biološko središče... Bomo res vse rešili, če bomo sredstva vlagali le v postavljanje novih zgradb? Kje in koliko je še neizkoriščenih prostorskih kapacitet, ki bi se dale uporabiti? Na to nihče ne zna ali pa tudi ne želi odgovoriti. Zakaj se (tudi v Sloveniji) gradijo gospodarski objekti, ki imajo že v predračun vkalkulirane izgube, nerenabilnost? Zakaj se igramo »nojevsko politiko«⁴ in zapiramo oči pred izgubami gospodarstva? Še več, s tem, ko jih iz leta v leto pokrivamo (s sredstvi, ki jih dobimo od ne vem kod), samo podpiramo neodgovornost in razsipništvo. Tudi v teh in takih stvareh je potrebno iskati rezerve. Rezerve za vse tisto, česar nam danes manjka: od sredstev za opremo naših šol, bolnišnic... do sredstev za znanost, kulturo, tujo literaturo.

Torej, če že plediramo za drugačno razporeditev sredstev, potem moramo tudi zagotoviti bolj racionalno uporabljanje le-teh.

Stanislav Vidović

¹ E. Kardelj, Razvoj slovenskega narodnega vprašanja, DZS, 1970, stran 50

² Prav tam, stran 49

bogovi so padli na zemljo

Postavimo bogove na zemljo in svet bo postal raj. Poče Eustahij, XV. st. v delu »REINKARNACIJA SVETEGA DUHA«

ČAS DOGAJANJA: Noč med 7. in 8. februarjem

KRAJ DOGAJANJA: Velika sprejemna dvorana Cankarjevega doma

VZROK DOGAJANJA: Slovenski kulturni praznik. Sprejem za goste in povablence, ki sta ga pripravila predsedstvo SRS in RK SZDL.

je toliko bolj presenetilo pristno in pristrčno ravnanje naših politikov. Saj to so vendar ljudje ravno tako kot jaz. Proti jutru smo celo objeli združeno zapeli pesem »Mi se mammo radi«. Kdo pravi, da nismo za RAZREDNI MIR in narodno spravo. (Seveda pa Spomenke Hribar tam nisem opazil.) Pili smo iz istih steklenic in se med seboj živahno, proti jutru pa tudi malo bolj zapletajoče,

pomenkovali o raznih človeških problemih, od boja za oblast pa do boja za ženske. Ta dan me je pomiril v skrbi za našo prihod-

Velika kadrovska prenova do leta 2000

Na posvetovanju v predsedstvu SRS o gradivu »Kadri za razvoj« – 20.000 vodilnih je ustreznih

TOK DOGAJANJA: Predstavniki politične in kulturne elite smo se (med njimi sva bila tudi glavni in odgovorni urednik TRIBUNE) ob jedači in pijači prav dobro zabavali tja do pih jutranjih ur. Starejši obiskovalci takih sprejemov, ki jih imajo za sabo več kot mita s Stanetom (gl. ured.), vedo povedati, da je bila postrežba včasih veliko boljše in rafinirane. Očitno je, da je stabilizacija udala tudi po banketih. Naša elita (predvsem politična) pa je bila vedno za vzgled v zate-

nost. Ob tako človeških in toplih voditeljih se nam zanj ni treba bati. Saj kdor je ljubitelj dobre kapljice in pesmi, ne more biti slab človek. Ko pjeva, zlo ne misli, samo zavisi što pjeva.

Tistega dne sem razrešil še eno dilemo, in sicer, za koga bom volil na bližajočih se volitvah. Hitro sem podlegel kontrapropagandi, da bodo volitve farsa in da med kandidati ni razlik. A kako sem se motil in to ravno zato, ker teh ljudi nisem poznal. Šele se-

Še vedno ni jasno, kdo bo zmagovalec na volitvah

Streznitev in naloge

Opravljanje samoupravnih funkcij ne more biti poklic

ovanju pasu. Kulturna elita pa je zadnje čase bolj slabo pri denarju. Vendar pa tudi letos vse skupaj ni bil mačji kašelj. Jedilni list je bil sicer identičen z lanskim. Ali ne pomeni to morda, da smo zaprt družba za inovacije?

REZIME
V procesu svoje politične socializacije sem velikokrat slišal mnenje, da politiki nimajo stika z bazo, da so to ljudje nad družbo (takih mnenj po gostilnah in v TOFOVIH masturbacijah ne manjka). Ravno zato me

daj sem videl, da so med njimi pomembne razlike in to v vseh elementih, začenši od hrane in pijače pa naprej. 8. februarja sem se že odločil, za koga bom glasoval. Za najbolj simpatične in najbolj vesele. Škoda, ker ni bilo na sprejemu še več ljudi iz baze, naših volivcev, da bi se lahko na najbolj demokratičen način odločili med kandidati, ne pa, da nam nekateri ponujajo za vzgled meščanski model predvolilnega boja, kjer so glavni aduti prazne obljube in obrekovanje. Saj poznate tisto zgodbo o predvojnem poslancu, ki je nabiral volilne glasove v okolici Sarajeva. Volivcem je obljubil, da bo zgradil most čez Donavo. Na pripombo, da tam pač ne teče Donava, jim je zagotovil, da bo tudi Donavo napeljal v te kraje.

Banket ob 8. februarju je bil za moje pojme velik korak naprej k demokratizaciji naše družbe.

IN VINO VERITAS
IN DEMOKRACIJA

P. S. S Stanetom sva naredila tudi zvočne posnetke rajanja, tako da nam zlobni jeziki ne morejo podtakniti, da širiva lažne vesti. Z veseljem pričakujem prihodnji 8. februar.

Robert Botteri

Anketa o razmerju med politiko, gospodarstvom in kulturo, izzvana z izjavami Bojana Štiha v televizijski oddaji Tednik, predvajani 6. februarja na TV Ljubljana, nastala pa zaradi aktualnosti teh vprašanj

Kakšno je razmerje med politiko, gospodarstvom in kulturo?

Matjaž Jevnišek, absolvent FSNP: Nekateri še vedno izhajajo iz predpostavke, da je kultura avtonomen segment družbene realitete. Toda če jo kdorkoli mehanično ločuje od družbene produkcije in totalitete družbenih odnosov, brca v temo.

Niko Lukež, predsednik SOB Vič: V svetu je gospodarstvo na prvem mestu. Je osnova kulture in politike. Politika naj pomaga razvoju gospodarstva in kulture, bazirati pa mora na kulturi in gospodarstvu.

Ali lahko trdimo, da je v slovenskem družbenem življenju na prvem mestu politika, nato gospodarstvo in na zadnjem mestu kultura, medtem ko je v Evropi najbolj zastopana slovenska kultura, potem ekonomija Slovenije in na zadnjem mestu slovenska politika?

Ciril Zlobec: To se mi zdi popolnoma normalen pojav. V vsaki državi in v vsakem sistemu je, pa če smo zadovoljni ali ne, na prvem mestu politika, ker ureja ali pa naj bi urejala celovito življenje, vključno s kulturo, znanostjo, gospodarstvom, izobraževanjem. Zato se mi zdi logično, da je politika na prvem mestu, ker je tudi gospodarstvo odvisno od politike. Moramo pa se vprašati, ali je ta politika v redu ali ne. Ali je dobra ali ne. Ali omogoča med drugim, to, da je kultura lahko odprta v širši prostor. Da pa je slovenska kultura v evropskem merilu zaprta kultura, je že spet logično. Svet ne more sprejemati naše politike, ker ima svojo, tako, ki a priori izključuje drugačno politiko. Politika, tudi zunaj naših meja, nima nikaršne operativne moči, pomena in vrednosti. Lahko obstaja samo kot ideologija, vemo pa, da je danes ideologija v svetu diskreditirana. Kultura pa je absolutno komplementarna, različna od dežele do dežele, in če je kvalitetna, jo vsaka dežela z veseljem sprejme. Zato je, konkretno, Kosovo v svetu fenomen, nimamo pa političnega fenomena. To, se mi zdi, je popolnoma normalno stanje stvari.

Ali lahko trdimo, da je v javnem življenju pri nas na prvem mestu politika, na drugem ekonomija in šele na zadnjem kultura, v Evropi pa naj bi se te stvari vrstile v obratnem zaporedju?

Matjaž Kmecl: Če gre samo za javne dejavnosti, je mogoča takšna ocena. Življenje pa ni sestavljeno samo iz javnih dejavnosti. Človek živi javno in intimno življenje. Večji del življenja živi samo zase. V intimnem svetu si človek ustvarja različne vrednote, ki z javnimi ne morajo imeti nič skupnega. Vprašanje je, če je po Evropi kako bistveno drugače. V zrcalu časopisa je politika tako ali tako vedno na prvem mestu. Sistem javnega informiranja ustvarja v vsakem primeru vtis, da je politika prva. Na drugi in tretji strani so objavljene gospodarske novice. Šele nato je na vrsti kultura. Vprašanje je, kakšna so ta razmerja v realnosti. To

je dovolj subtilna zadeva. Tu bi si človek karšnekoli počeznje sodbe težko upal dati. Lahko predstavi samo vtis. Vtis je pač tak, da morda v tem trenutku, in nekaj desetletij nazaj, v resnici posvečamo preveč pozornosti temu in preveč zaupamo v to, da je družbena vprašanja mogoče razreševati samo z razreševanjem ekonomskih in političnih vprašanj. Človek sam v sebi potrebuje mnogo več. Potrebuje tudi filozofsko raven obstajanja. Tudi preprost človek, čeprav tega ne bo artikuliral filozofsko. Spraševal pa se bo o smrti, rojstvu in podobnem. O tem govori, dovolj zgovorno, ljudska pesem. To je neoficialni sistem vrednot, dejavni sistem vrednot, ki ga vsak človek posebej občuti, goji, priznava in je praktično od človeka do človeka različen, čeprav se v kolektivni skupnosti ustvarja skupen sistem vrednot. To odkriva, bolj ali manj uspešno, sociologija. Kot že rečeno, zelo subtilna zadeva.

Kako bi komentirali trditev Bojana Štiha, da je v evropskem merilu slovenska politika na nivoju 18. stoletja, slovensko gospodarstvo na nivoju 19. stoletja, kultura pa na nivoju 20. stoletja?

Dr. Adolf Bibič: Z zanimanjem sem poslušal Bojana Štiha. Bojan Štih ima včasih drzne hipoteze. Res je bistveno vprašanje, na kateri stopnji razvitosti so te tri komponente. Mislim, da je slovenska kultura dosegla nekatere vrhunske dosežke. Ne moremo pa trditi, da slovenska politika na vseh parametrih zaostaja za kulturnim vzponom. Menim, da je slovenska politika v okviru jugoslovanske bila v številnih pobudah pionirska in je imela ter deloma še ima svetovni odmev, čeprav ga je začela izgubljati. V marsikaterem pogledu, zlasti pri praktični realizaciji načel, zaostaja za deklariranim. To je osnovni problem.

Kultura ne raste v praznem prostoru. Raste v določenih političnih in ekonomskih razmerah. Če ugotavljamo vzpon kulture, ta verjetno ne more biti čisto ločen od splošnega značaja nacionalne in socialne politične zavesti. Seveda ne gre za nekatere mehanske odnose. Morda je celo naravno, da kultura v nečem smislu prehiteva politiko. To se ne dogaja prvič. Očitno je, da s stališča dohitevanja sveta v ekonomskem pogledu ostaja veliko odprtih problemov. To pa ni stvar samo naše politike, ampak tudi naše relativne tradicionalne nerazvitosti. Največja napaka pa bi bila, če bi podcenjevali ravno dosežke naše politične misli. Ta se res ne začneja z letom 1941, je pa po tem letu dosegla vzpon, ki jih prej nikoli ni. Tudi kultura je del naše politične identitete. V imenu neke čiste kulture pa ne moremo zanikati pomena politične kulture. V sedanjih trenutkih krize je v imenu kulturne tradicije zelo nevarno zanikati pomen politike in politične kulture.

Tit Vidmar: Odgovoril bi takole:

1. Kje je ta Evropa, kjer je na prvem mestu kultura?
2. Ne vem, kaj je po televiziji govoril Bojan Štih, zato bi njegove izjave težko interpretiral.
3. Z Bojanom Štihom se nikoli ne strinjam, tako da bi težko prišla do konca.

Anketiral sedmega februarja 1986, na zakuski po podelitvi Prešernovih nagrad, Stanislav Vidovič

Kandidate bi radi bolje poznali

Na volitve z več kandidati

Temeljne kandidacijske konference v Mostah so pokazale, da ljudje niso nezainteresirani

reforma univerze

— INTERVJU S PAULOM KELLERMANNOM

Kaj je to »reforma« univerze oziroma izobraževanja? Kaj pomeni reintegracija dela in izobraževanja? Kako je to povezano z drugačno regulacijo produkcije? Na ta in druga vprašanja je za **Tribuno** odgovarjal avstrijski sociolog in predavatelj na celovški univerzi dr. Paul Kellermann.

Tribuna: V Celovcu imate že nekaj več kot deset let **Univerzo za temeljna znanja (Grundwissenschaften)**. Ali lahko podrobneje pojasnite razlike v primerjavi s »tradicionalnimi« univerzami?

P. Kellermann: Naša univerza ni nobena posebna univerza, vsaj ne v zahtevnem smislu: je le najmlajša, zelo majhna in k reformi Univerze ni ničesar prispevala. Univerzitetni organizacijski zakon iz leta 1975 je združil vseh 12 avstrijskih univerz, in če je taka Univerza leta 1973, ko je pričela s pedagoškim procesom, morda pomenila nov začetek, je bilo to leta 1975 s tem zakonom akumulirano. Obstaja zakon, ki velja za vseh 12 univerz, edina razlika je le, da smo mi kot najmlajša avstrijska univerza zakonom dosti bolj podvrženi kot seveda univerza na Dunaju (Wien), ki je 600 let stara, zelo velika, ima mnogo, mnogo profesorjev, daljšo tradicijo in svojo lastno težo. Uvideti moramo, da je univerza preživela mnoge družbene sisteme in podobno dolgo zgodovinsko tradicijo ima morda le še Cerkev. Vse druge institucije, ki jih poznamo, so mnogo mlajše. To je kar impresivno. Če pomislimo, da je bila Univerza ustanovljena v času, ko je bil fevdalizem še na višku in ko je Cerkev predstavljala grozljivo moč; toda ta ista Univerza je kasneje preživela tudi meščansko revolucijo, obstajala je skozi vse čase, navsezadnje tudi v fašizmu. Zelo presenetljivo, kakšne sile tičijo v tej instituciji. To bi bilo vredno analize, čeprav je težko razložiti, zakaj je Univerza toliko časa zdržala, tudi v svojih strukturah komajda spremenjena.

Tribuna: Ob grobi poenostavitvi bi lahko glede na delo in izobraževanje ločili 3 oblike njune povezave. Te so: 1. Neposredna sinhrona povezanost, v kateri izobrazba nastaja z delom, delo pa je hrati tudi proces samoupodobitve producenta. 2. Diahrona povezanost, »najprej izobraževanje, potem delo«. 3. Poizkusi ponovne reintegracije dela in izobraževanja. Ta delitev se veže tudi na 3 produkcijske tipe. V prvem delavcu še sam neposredno kontrolira proces dela, toda ta zahteva se tipu produkcije, v katerem delavec za določen čas prodaja svojo delovno silo, ne obnese. Ne zadošča samo formalna podreditev delovne sile kapitalu, temveč tudi dejanska, tako da nadzor nad produkcijo in njena neposredna organizacija pripadajo kapitalu. Ker je v naravi kapitalistične produkcije, da substituirajo živo delo, smo v zadnjem času priča procesom, da imamo na milijone ljudi, katerih kvalifikacije ne ustrezajo več zahtevam kapitala. Niti državni sistem izobraževanja ne more zagotavljati uporabne delovne sile za vedno bolj specializirane tehnološke procese. Tako se pojavljajo tudi nove težnje po ponovni integraciji dela in izobrazbe. Toda v nekaterih artikulacijah teh teženj vidimo izrazito konservativne družbene modele, bodisi da gre za to, da naj stroške, na ponovno usposabljanje oziroma prekvalifikacijo krije delovna sila, bodisi da se z izobraževalnim procesom znotraj posameznih velepodjetij ukinjajo formalne možnosti za enakost in enakovrednost izobrazbe, saj sedaj posameznikovo možnost socialne mobilnosti, ki jo daje izobrazba, vedno bolj usmerja na eni strani interes podjetja, na drugi strani pa posameznikova »pravšnost«. Kako vi vidite protislovja krize izobraževanja in krize zaposlovanja?

P. Kellermann: Najprej se moramo sporezovati, kaj naj bi delo in izobraževanje pomenila, kajti vam – glede na to vprašanje – pojma delo in izobraževanje pomenita nekaj drugega, kot pa ju uporabljam jaz.

Tribuna: Kar nas zanima, je ravno kontekst, v katerem vi to obravnavate ...

P. Kellermann: ... ja, samo razumeti se moramo ...

Tribuna: ... sicer pa lahko vmes postavljamo vprašanja.

P. Kellermann: Mislim, da razlikovanje teh dveh pojmov, torej dela in izobraževanja, ki ju jaz vidim kot enotnost, ni pomemb-

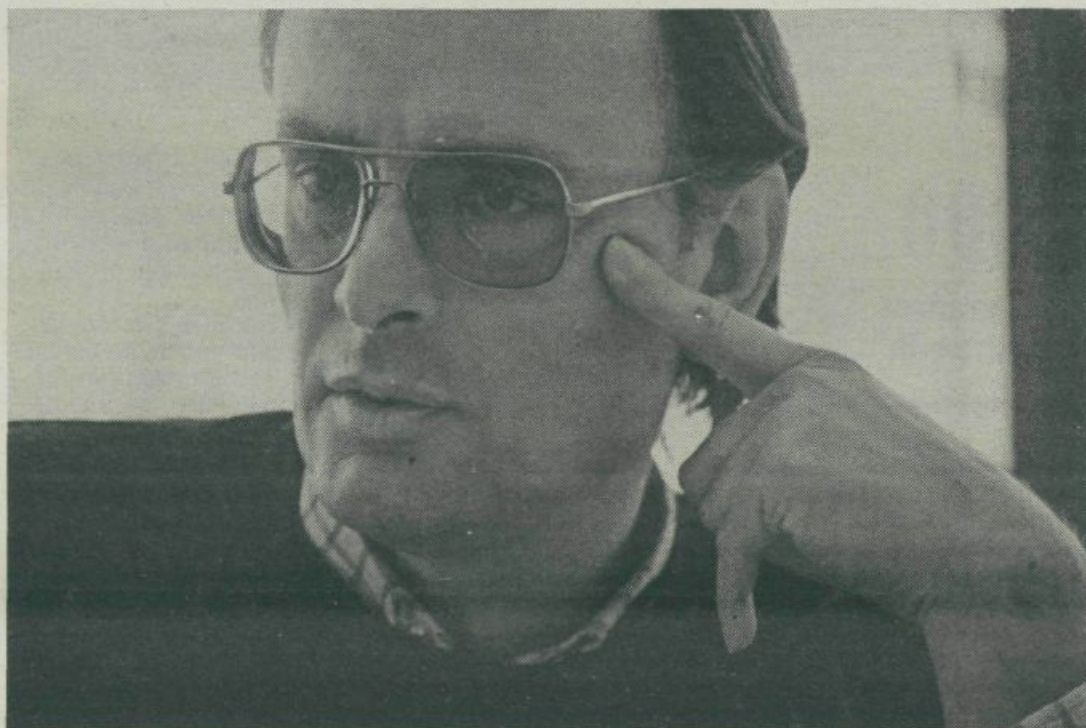

FOTO FURY

no. Razmerja te enotnosti bom tudi razložil. Trdim, da ni napora brez spomina, da ni delovanja brez izkušnje, da ni dela brez izobrazbe. To pomeni: če hočem jaz kot človek kaj narediti, posežem po spominih, izkušnjah, izobrazbi. Ko delam, ko kje delujem, pridobivam spet nove izkušnje. V tem pogledu je enotnost delovanja in izkušnje, dela in izobrazbe, antropološko nujna. Ta sposobnost učenja, sposobnost spominjanja, in to, da lahko to sposobnost spominjanja izkoriščamo, da bi spreminjali naravo okoli nas, nas razlikuje tudi od vseh drugih živih bitij. Medtem ko se žival prilagaja okolju, si mi prilagajamo okolje (v nekem zelo splošnem smislu).

Kot ekstremno nasprotje temu danes delo razumemo kot pridobitniško delo, torej delo le zaradi denarja, po pravilu celo mezdno delo, in z izobraževanjem razumemo v glavnem le šolanje, drugega nič. Če sprašujemo po reintegraciji, to pomeni, da brez izkušnje ni mogoče nikakršen napor niti v šoli niti kje drugje, torej tu ni potrebna nobena reintegracija. Potrebno je le uvideti, da se – če pridobitniško delo pomeni napor – uveljavlja neka ustrezna izobrazba. Lahko bi rekli, da pridobitniškemu delu pripada ustrezna izobrazba, mezdnemu delu mezdna izobrazba. To razmerje lahko analogno primerjamo s tem, kar je rekel Marx, da bit določa zavest, toda tu spet pride Hegel na potezo, kot pravi, da tudi zavest določa bit. To je dialektična povezava biti in zavesti, ravno tako kot dela in izobrazbe. Če to drži, ne more biti nobene reintegracije. Na drugi strani, zgodovinsko gledano, je ravno pridobitniško delo pripomoglo k osamosvojitvi dela v organizacijah. Navidez nima zveze z izobrazbo, toda zgodovinsko je le toliko izolirano od nje, kolikor je (bilo) izobraževanje organizirano v šolah. Danes se govori o sistemu zaposlovanja in sistemu izobraževanja, s čimer sta mišljena zgolj sistem pridobitniškega dela in od njega ločeni sistem šolanja, šolski sistem. Dejansko tadv nista integrirana na formalno-institucionalni ravni. Če opazujemo sistem zaposlovanja, vidimo, da se ta navidezno vedno bolj osamosvaja, še posebno tako, da družbena organizacija dela (dalje DOD) mnogo ljudi, ki so delovno sposobni in voljni, ne sprejme v

sistem zaposlovanja. Razloge za to bi bilo potrebno skrbno razčistiti. Na drugi strani je v tako imenovanem sistemu šolanja oziroma izobraževanja integriranih vedno več ljudi za vedno več časa. To se kaže tako, kot da izobraževalni sistem kompenzira nastajajoče kvantitativne in kvalitativne probleme v sistemu zaposlovanja, kar pomeni, da če je vedno več delovne sile ločene od neposrednega produkcijskega procesa, nekatere države to izolirano delovno silo ponovno integrirajo v šolski sistem, da bi se:

– izognil težavam,
– da bi vplival ideološko (npr.: z več šolanja je moč doseči boljšo kvalifikacijo).

Toda če se povprečna starost tistih, ki so v šolskem sistemu, vedno bolj zvišuje, če gre vedno več ljudi na univerze, potem to ne drži. Če sem do svojega 30., 35. leta le v šolskem sistemu, potem sem tako rekoč zgubil vse možnosti, da bi se v sistemu produktivnega, konstruktivnega dela še ustalil. Mnogo je takšnih, ki niso uspeli in ki jih šolski sistem pravzaprav ni šolal in kvalificiral v nekem konstruktivnem smislu, temveč so bili dekvalificirani in prešolani. Omenili ste, da mnogo mladih ljudi v šoli pridobljene izobrazbe ne more uporabiti v sistemu zaposlovanja. To kaže, da tu zija neka diferenca, neko protislovje. Mislim, da to ni nič novega, saj to ve mnogo ljudi; toda nihče ne pometne konsekvenc iz te difference, zato je sistem zaposlovanja prepuščen samemu sebi. Ta sistem pa od vsega začetka nujno odpušča vedno več delovne sile z angažiranjem proizvodnih sredstev. To je bilo spočetka tudi hoteno, zato so bila proizvodna sredstva sploh iznajdena. Nad tem pa se danes protožujejo tisti, ki so bili znotraj hotenega in samoumevnega procesa izključeni iz tega sistema. Razumljivo je, da se pritožujejo nad izključitvijo. Nič drugega namreč nimajo na razpolago kot svojo delovno silo, da bi pridobili sredstva, ki jih potrebujejo za življenje v menjalni družbi. Potrebujejo denar, jasno! Da se pritožujejo nad tem, je jasno in razpoložljivo, da se ravno tako pritožujejo sindikati, je tudi jasno, toda mislim, da je treba to problematiko gledati zgodovinsko.

Sindikati in uradna politika se oklepajo sistema zaposlovanja, kot se nam danes kaže, ne da bi videli njegov zgodovinski razvoj. Delajo tako, kot da bi bila današnja DOD naravno dana, kot da bi bila nezgodovinska in da bi jo bilo potrebno ohraniti za vsako ceno. To je postvarenje. Nasprotno temu mislim, da z zgodovinsko analizo postane čisto jasno, da bi se bilo treba politično odločiti za drugo formo DOD in s tem tudi izobrazbo. Če na primer pomislimo, da je v fevdalistični družbi normalna forma DOD zajemala vase tlačane, hlapce, ki so bili fizično prisiljeni k delu, so torej v fevdalizmu tisti, ki so morali produktivno delati, delati pod pritiskom fizične kazni. Tak sistem je zahteval neko vrsto restrikcij prek

demonstriranja moči in prisile, ki sta kot tak neproduktivni. Za vsakim delavcem je tako rekoč moral stati en paznik. Z uvedbo meznega sistema se je ta pazniški sistem razbremenil, kajti vsak posameznik je bil zaradi strahu pred stradanjem prisiljen k delu, da bi dobil denar. To ni ponotranjenje, kot se to pogosto govori, prisila k delu se ni ponotranjila, temveč jo je od zunaj povzročil denar. Mislim, da je sistem meznega organiziranja družbeno potrebnega dela zastarel. Ta sistem je bil zelo produktiven, to je treba priznati, toda zdaj je zadel ob svoje meje. To se kaže navsezadnje v tem, da je tako veliko mladih brezposelnih. Saj veste, da imamo 30 milijonov brezposelnih v deželah OECD in približno 45 % vseh brezposelnih je mlajših od 25 let. Torej se ravno pri mladini kaže problem, da DOD poteka, točneje rečeno družbena organizacija pridobitniškega dela, v zaprtih institucijah. Trg delovne sile je zaprt. Za zares dobro delovno mesto je potreben zelo dolg proces izobraževanja in komajda obstaja možnost za vstop skozi stranska vrata; vse je kot na tiri. Mislim, da bi danes morali zahtevati več produktivnosti in fantazije od živga dela, da bi nastale probleme povsod lahko premagali. Pa naj bodo to ekološki problemi, problemi v povezavi z biotehnologijo, gospodarski problemi ali problemi miru, vsi konsekvencno kažejo na take DOD, ki jih ni mogoče več tako enostavno upravljati. Po mojem mnenju je čas zrel za to, da je potrebno produktivnost človeške delovne sile mogoče zagotoviti s tem, da obrnemo sosledje učinka in plačila. Do zdaj je bilo namreč tako, da se je najprej kaj naredilo in potem za to dobilo plačilo (mezdo). Strah pred izostankom mezde je kontinuirano zagotavljal prisilo k delu. Tako se je zmanjšala produktivnost. Če bi družbe to spremenile – bogate so dovolj, da to lahko storijo – tedaj bi morale nedvomno dajati na razpolago življenjske potrebe, da bi se lahko razvijali produktivni delovni rezultati.

O tem se danes diskutira pod geslom temeljni dohodek (Grundeinkommen); gre za dohodek torej, razvezan od neposrednega delovnega učinka. To se zdi utopično, toda ni, kajti danes že imamo modele takega delovnega učinka, kar velja za uradnike in profesorje, čeprav mnogi ne odobravajo teh primerov. Ti dobivajo najprej svoj denar in šele potem delujejo, zato mislim, da kolikor višji je učinek, toliko bolj je dohodek kot nujnost zagotovljen. Iz tega lahko izpeljemo, da je pravzaprav mogoče dosežati le vrhunske rezultate, če te ni strah za vsakodnevno eksistenco. Ne verjamem, da se ljudje razlikujejo v tem smislu, da so eni rojeni kot slabi in drugi kot dobri, temveč so to rezultati/učinki vzgoje. To, da se danes nasploh zahteva najprej delovni učinek in šele nato dobi mezda ter da se ljudje obnašajo tako, da delajo šele potem, ko imajo zagotovljeno mezdo za svoje delo, je rezultat vzgoje, ki je utemeljena že v šoli. Tudi v šoli je delo »plačano« z ocenami, s pričevanji, ki dobivajo karakter menjalne vrednosti, in mislim, da je to pojem anticipirane polnoletnosti (Muendigkeit), ki ga je Habermas prevzel iz klasične filozofije. Če vnaprej pričakujemo polnoletno delovanje, vlaganje maksimalnega napora za rešitev nekega problema, potem se bo to tudi zgodilo glede na oceno, denarno ali šolsko. Toda preskusi, ki so bili narejeni s tako imenovanim temeljnim dohodkom na primer v Novi Zelandiji, so pokazali, da temeljni dohodek sam po sebi ne zadostuje. Zaradi integracije Velike Britanije v EGS in zaradi omejevanja agrarnega uvoza iz dežel, ki niso v EGS, je Nova Zelandija hipoma izgubila izvozna tržišča v Veliki Britaniji. Ker je Nova Zelandija izvažala mnoge agrarne izdelke v Veliko Britanijo, je brezposelnost v Novi Zelandiji v treh letih narasla od manj kot 1 % na skoraj 10 %, kar je najbolj prizadelo mlade. Ker Nova Zelandija ni revna dežela, so rekli takole: »Dali bomo mladim kar potrebujejo.

Dali jim bomo denar.« Efekt je bil ta, da je približno 80 % brezposelnih, mlajših od 25 let, dobivalo dohodek, ne da bi delali. Ker ti ljudje niso bili nikjer dejavni, so podlegli al-

koholu, malopridnosti, lenobi, skratka, življenje ni imelo zanje nobenega smisla. Iz tega je bilo moč spoznati, da je poleg zagotavljanja najnujnejših materialnih sredstev za življenje potrebno zagotoviti še nekaj: možnost participacije z udeležbo v DOD. Oboje je potrebno. Zdi pa se mi, da tudi to ne zadostuje, saj je v delovnih organizacijah participacija lahko tudi destruktivna in ne vedno stimulatívna. Obstajajo na primer državni obrati, k tem lahko pristojimo tudi nekatere šole in visoke šole, v katerih se zaposlujejo sicer brezposelni mladi, ne da bi tam opravljali družbeno koristno delo. Mi imenujemo takšne šole preventivne ustanove za kompenzacijo sicer brezposelnih mladih. Toda tudi materialna varnost in institucionalne možnosti participiranja niso dovolj. Biti mora še nekaj tretjega – smiselnost početja. Mislim, da je smiselnost lastnega napora lahko tudi posredovana – približno tako, kot sem prej označil – prek družbeno produciranih problemov, pa naj bo to ekološka problematika ali kaj drugega. Če je delo, iz katerega smo izhajali, določeno normativno in ne le formalno, namreč kot usmerjeni duševni in telesni napor za reprodukcijo družbenega življenja in za zvišanje vrednosti življenja, potem je v takšni določilni dela mogoče videti smisel za napor, ki stimulira tudi mladino, da se trudi, da kaj naredi. Tri stvari so torej potrebne: materialna varnost, možnost participacije in, kot jaz to imenujem, interesno vodena smiselnost. Slednja mi pomeni soupoštevanje interesa, interesa družbe, interesa posameznika ali tudi interesa institucije. Iz tega torej sledi smisel.

Tribuna: Ali vidite na podlagi obstoječih analiz, trendov in procesov na Zahodu kakšne težnje, ki peljejo k reorganizaciji družbe po vaši zamisli?

P. Kellermann: Kot veste, se je pred 10 leti pričel tendenčni preobrat, nekakšen neokonservativizem, ki se je posebej uveljavil v ZDA in Veliki Britaniji, pa tudi v ZRN. Ta neokonservativizem gradi na tradiciji, na tem, kar tradicija je, brez kakšne zgodovinske zavesti. Dozdajšnje DOD sprejema kot od narave dano. Da ta sistem ne funkcioniira tako, da bi povečal učinek družbene reprodukcije, nam kaže tolikšno število brezposelnih. Imeti toliko brezposelnih je velik luksuz, ali, če hočete, zapravljanje družbene delovne zmogljivosti. Če 30 milijonov ljudi v OECD deželah ni integriranih v DOD, pomeni to zapravljanje sredstev, v tem primeru kvalificirane delovne zmogljivosti ljudi. Mislim, da je to zadosten dokaz za trditev, da je ta sistem zastarel. Ne smemo pa spregledati, da so s takšno DOD vsakokrat povezani interesi. Nosilci neokonservativizma so tisti, ki imajo v tradicionalnem političnem sistemu svoje ugodnosti, olajšave, privilegije, ki črpajo iz njega svojo moč. Sistem bi bilo torej nujno treba modificirati. S tem ne mislim velike revolucije, saj so v okviru parlamentarnega sistema preorientacije političnih strank dejansko mogoče. Če brezposelni, tisti, ki so izključeni iz družbeno potrebnega dela, ne pričakujejo več ponovne integracije v obstoječi sistem, bodo poskrbeli za nove možnosti. Pojavili se bodo govorniki, vodje, stranke, ki bodo potencial znali izkoristiti tudi kot družbeno moč. Gibanje Zelenih v ZRN, na primer, te predstavlja takšno moč. Zastopa tudi drugačno politiko DOD kot neokonservativci. Socialdemokrati so bili izrinjeni iz vlade v ZRN, izrinjeni bodo tudi iz francoske vlade – mislim, da se da to jasno videti – in zato se bodo morale socialdemokratske stranke preorientirati z naslonitvijo na to, kar je »družbeni ferment« Zelenih že premaknil. Dokler so bili socialdemokrati v vladi, so pripadali neokonservativcem. Toda v trenutku, ko so prišli v opozicijo, so se morali razgledati po novih zaveznikih, novih idejah. V optimalnem času bo tako tudi v Veliki Britaniji, s tem da Britanci tega zdaj natančno še ne vedo. Glede ZDA ne morem zaresljivo soditi. Ne verjamem, da bodo pri naslednjih volitvah demokrati spet prišli na oblast, kajti stanje je zelo diverzificirano.

Številne sile, ki obstajajo v ZDA, so preveč nepovezane, da bi republikance lahko vrgle iz sedla. Zdi se, kot da so republikanci, sedanja Reaganova administracija, napravili nekakšen gospodarski polet. Toda nikar ne spreglejmo, za kakšno ceno! Državni dolg je tako visok, kot še nikoli v zgodovini ZDA. Toda celotne zadolžitve države ni moč stopnjevati v nedogled, ker bi se v tem primeru svetovni tržni sistem še bolj destabiliziral. Zaradi visokega tečaja dolarja se je povečal zahodnoevropski in japonski izvoz v ZDA, kar je tudi vzrok za vmesni boom, ki

so ga te države doživale. Gospodarstvo ZDA, le relativno avtonomno torej, je tako uspelo ostajati v turbulentah. Tudi tam je kvota brezposelnosti zelo visoka, vendar je zaradi drugačnega preračunavanja težko primerljiva z evropskimi podatki. Toda če vsak deseti, ki hoče delati, ne dobi delovnega mesta – gre za tiste iz posebnih družbenih skupin, mlade in predvsem črnce – to pomeni, da takšen sistem ne bo večno trajal. Zato verjamem, da bo tudi tam prišlo do sprememb. Zelo smiselno je razvijati modele, ki bi bili na razpolago za eksperimentalno preskušanje nove, zgodovinsko bolj primerne forme DOD. Pri tem je posebej Univerza ključna točka. Kapitalistične dežele na primer iščejo rešitev v instaliranju tako imenovanih inovacijskih parkov. To so tehnološki parki, se pravi, ustanove, v katerih infrastrukturo plača država in v katerih naj bi mladina, posebno visokošolski absolventi tehničnih smeri, imela možnosti za uresničevanje svojih idej »v imenu« tehničnega in ekonomskega napredka. Ti projekti naj bi bili tehnično inovativni in ekonomsko smiselni. Posebno v zahodni Evropi skušajo po modelu Silicon Valley, torej po kalifornijskem sistemu, kjer se je najbolj razvijala in tudi uporabljala mikroelektronika, graditi

FOTO FUTY

takšne inovacijsko-tehnološke parke. To imam za popolnoma zgrešeno, saj je s tem spet dana prednost eni in poslednji uveljavljeni brez reflektiranja družbenih posledic v celoti. Smiselno se mi zdi, da se na univerzah infrastrukture na razpolago vsem tistim, ki hočejo znanstveno delati. Nasprotujem pa enostranskim tehnokonomskim kompleksom, ki so tako ali drugače v veliki meri povezani z vojaškimi raziskavami. Prej omenjeno interesno vodeno smiselnost, je, po mojem, mogoče najti v poskusu anticipacije posledic vsakega početja, znanstvenega še posebej. Prej sem omenil tri principe: materialno varnost, možnost participacije in smiselnost. Za akademike je en aspekt smiselnosti tudi v tem, da skušajo anticipirati posledice svojega znanstvenega dela. Doslej so veljali drugi principi. Od sredine 17. in v 18. stoletju je recimo veljal princip, ki ga imenujemo »Kolumbov princip«: odkriti, izpolniti, izrisati bele madeže na zemljevidu. Sledil je princip »naredi, kar se naredi« brez razmišljanja o posledicah.

To imenujem »princip Edwarda Taylorja« po ameriškem znanstveniku Taylorju, ki vedno znova najde nove tehnične rešitve problema in jih tudi uporabi, pa naj gre za SDI program ali kaj drugega. Torej: »naredi, kar se naredi«, česar pa še ne moreš narediti, temu posveti vso pozornost! In tretji princip, ki je po mojem danes edini odgovoren, saj konsekvence principa »naredi« komaj še obvladujemo, je princip anticipacije, torej poskus anticipacije in uspešne preventive, če bi se zgodilo, da posledic ne bi mogli akceptirati. To imenujem »Rainbow Warrior princip«. Princip torej, ki skuša posledice, ki so negativne in ki se jih morda sploh ne da več obvladovati, anticipirati in po možnosti preprečiti. Ta princip je, po mojem, danes skrajno aktualen, kajti analogno čarovniškemu vajencu – saj poznate pesem o čarovniškem vajencu?

Tribuna: Ne.

P. Kellermann: Ne poznate? To je Goethe. Opisuje nekega čarovniškega vajenca. Med odsotnostjo čarovnika vajenec začara metlišče in mu ukaže, naj prinese vodo namesto njega. Metlišče gre po vodo

in prinaša vedno več in več vode, in ker vajenec ne ve, kako na metlišče ustavi, le-to še naprej prinaša vodo in vajenec utone. V takšni dilemi smo danes vedno bolj. Najti je treba neki drug princip in mislim, da bi moral ta novi princip načelno veljati za vse znanosti, tudi za družboslovje, ker v družboslovju pridobivamo in ustvarjamo neko manipulativno znanje, ki ima lahko nadvse negativne posledice za družbo.

Torej morajo vsi znanstveniki, ne le tehnična inteligenca, uvajati princip poskusa anticipacije. Na področju tehnike bo to »Technology Assessment«. Ne gre pričakovati, da bi se to lahko dogodilo globalno, revolucionarno za vse ljudi, lahko pa eksperimentiramo s organizacijo, ki sem jo predlagal, in lahko opazujemo posledice. Mislim, da se univerze ponujajo za to, ker je tam mnogo mladih, ker obstaja infrastruktura, ker imajo veliko znanstveno tradicijo in potence fantazije, inovacije in kreativnosti. Po mojem mnenju bi morali takšen eksperiment v političnem interesu preskusiti, ga evaluirati, opazovati in preveriti možnosti razširitve na druga področja. Lahko še drugače opišem to ozadje, ki sem si ga zamis-

lil. Začeli smo s pojmom dela in pojmom izobraževanja. Mislim, da je to smiselno, in edino vprašanje smiselnosti je pomembno. Tu ne more biti nobene ortodoksije, tako in tako je to – to bi bilo hipostaziranje, kot ste vi prej omenili – gre le za smiselnost, in mislim, da je smiselno razlikovati tri perspektive, ko govorimo o delu in izobraževanju, in sicer perspektivo posameznika, perspektivo institucije – v našem primeru šole, univerze – in perspektivo družbe. Dalje mislim, da se te tri perspektive ne nanašajo neprotislovno druga na drugo, sicer bi to gotovo bila stagnacija. V trenutku nastanka protislovij pride tudi do sprememb. Mislim, da moramo vrhu tega razlikovati tudi zgodovinske ali časovne perspektive: glede na preteklost, glede na situacijo v sedanjosti in v prihodnosti. Do tega mora priti sistematično. Z gledišča osebe to pomeni, da je potrebno poznati življenjsko zgodbo vsakega posameznika, da bi ga lahko razumeli, potrebno je analizirati njegovo sedanjost življenjsko situacijo in premisliti je treba, katere aspiracije, pričakovanja, katere horizonte ima ta oseba. Ravno tako se to nanaša na institucijo, v našem primeru konkretno na Univerzo, saj je treba vedeti, kakšna je njena zgodovina, ki se začne v novem veku z 12., 13. stoletjem, kakšna je njena sedanja situacija in kaj je tako rekoč njena prihodnost. Podobno bi bilo potrebno presojati tudi z gledišča družbe. Sem torej za to, da skušamo malo shematsko, toda s tem tudi sistematsko upoštevati različna gledišča brez »lojalnosti« do zgolj enega gledišča. Razen tega mislim, da je tudi zelo smiselno razlikovati dva modusa opazovanja, namreč formalno, univerzalno, antropološko na eni strani in vsebinsko, zgodovinsko, vrednostno na drugi strani.

(Zaradi tehničnih problemov je intervju tukaj kratko prekinjen – uredništvo se opravičuje za to pomanjkljivost.)

Formalno zato, ker si vsak človek zgradi osebnost, ki se potrjuje in modificira z interakcijami, sicer se med seboj sploh ne bi pogovarjali. Vsebinsko pa to pomeni, da se neka določena forma zgodovinsko in po določenih vrednostih posreduje. Formalno se nanaša tudi na čutno področje, kar pogosto pozabljamo – tudi čutenje je šolano. Rekli ste, da je zaradi razvoja tehnike vedno

več brezposelnih. Prizadeti tožijo nad tem, kar je razumljivo. So pač socialno prizadeti. Imajo manj denarja na razpolago – ravno toliko, da lahko še živijo – in predvsem nimajo več možnosti za participacijo, so socialno izolirani. Napačno se mi zdi, da bi zato krivili tehniko, saj je bil njen smisel od vsega začetka ta, da bi nadomestila, razbremenila živo delovno silo, in to se dogaja v veliki meri.

Vprašljiva je DOD. Morda ste slišali, da so bili v letih '84 in '85 v ZDA in ZRN dobički, še posebej avtomobilske industrije, toda tudi elektroindustrije, tako visoki, kot že dolgo ne. Morda ste slišali, da je Daimler-Benz z enim mesečnim dobičkom kupil AEG, velik elektrokoncern. Morda veste, da je pri Siemensu likvidno na razpolago 10 do 12 milijard nemških mark in da ne vedo, kaj bi z njimi. To pomeni, da je uporaba tehnike pokazala neko dispariteto med industrijskimi podjetji, ki so nabrala mnogo denarja, na eni strani in na drugi strani mnogimi brezposelnimi, ki so brez denarja. Če izhajamo iz tega, da je funkcija denarja posredniška in nič drugega, potem ta sistem ne more ostati za zmeraj, kajti če se na eni strani nabere še več denarja in ga na drugi strani še bolj zmanjka, funkcija posrednika prej ali slej zgubi pomen.

Tribuna: Kakšno je razmerje med tehnologijo in decentralizacijo oziroma centralizacijo informacij?

P. Kellermann: Mislim, da se ljudi vara. Mislim, da je koncentracija političnih kompetenc odločanja vedno manj javna in da se temu ustrezno decentralizirajo majhne vsakodnevne odločitve samo zato, da so ljudje zadovoljni. Na primer: v mestnih komunah in na občanskih zborovanjih prisotni diskutirajo o zožitvi ali razširitvi neke ceste, diskutirajo o tem, ali naj cesta postane cona za pešce ali naj se odpre za promet. Popolnoma pa je iz debate izključeno to, da so na to določeno cesto v nekem določenem mestu koncentrirane rakete, da so kompjuterji že programirani za uničenje tega mesta pri prvem vojaškem spopadu. Na ekonomskem področju je ravno tako – pravzaprav je zaradi konkurenčnega mehanizma še dosti huje. Povsod, naj bo to v ZDA, na Japonskem ali v Evropi, se vedno goji strah pred drugimi v takem smislu: če mi tega in tega ne naredimo, bodo to naredili drugi in potem bomo zadnji. Kar se tiče mikroelektronike, so povod za to čipi. Če torej zdaj v Evropi ne bomo razvili 4. generacije mikročipov, smo opravili. Japonskim delavcem prikazujejo evropsko imaginacijo in ustvarjalnost, zato da bi vložili več navora v delo, in ravno tako v ZDA manipulirajo z japonskim izzivom. Strah pred drugimi se izkorišča za hitre in vedno hitrejša tehnološka spremembe. Bojim se, da bo zato prišlo do posledic, ki jih v doglednem času ne bomo mogli več obvladati. Te posledice so že v deželah tako imenovanega tretjega sveta, ki jih, če hočete, industrijske nacije samo še vzdržujejo, izkoriščajo in vzdržujejo istočasno. Poslediča uničenja tradicionalnih struktur proizvodnje – postale so neekonomske – je masovna beda. Tako imenovana pomoč razvitih dežel je sama spet destruktivna, ker je dežele tretjega sveta ne izkoriščajo. Ne vem, če poznate primer Etiopije, kamor so ZDA in zahodna Evropa poslane presežno produkcijo svojega žita z željo, da bi tamkajšnjim stradajočim lahko pomagali. Efekt je bil ta, da je presežek proizvodnje žita popolnoma uničil avtohtoni trg žita. Ker je bil presežek ceneje na razpolago, se ni več splačalo, da bi Etiopci sami še gojili žito. Tako je za to poskrbljeno, čeprav morda nihče ni hotel, da bi to območje zdaj ostalo permanentna cona lakote, vedno odvisna od presežkov izvoznikov žita iz razvitih dežel. Čeprav je bila v zadnjem poletju obilna žetev, to ne pomaga, ker kmetje, ki so to obilno žetev po dežju pospravili, le-te ne morejo prodati za cene, ki bi jim omogočile obstoj v naslednji fazi produkcije. Žito, ki so ga producirali, so namreč producirali relativno dražje, ker imajo manj tehničnih sredstev na razpolago kot na primer v ZDA ali zahodni Evropi. Je pa temeljno sredstvo za prehrano. In kako je šele s tehničnimi dobrinami. Tam je še dosti huje. Torej hitreje naprej in pri tem upoštevati družbene konsekvence. Zato se mora »Rainbow Warrior princip« povsod množično uveljaviti. Treba bi bilo videti, če konsekvence, kar pa se vseh sploh ne da videti, je treba razviti vsaj senzibilnost za to.

Tribuna: Hvala.

Prevedel Sašo Danev

Z današnjo številko uvajamo odprto rubriko KRITIČNA ANALIZA POLITIČNEGA SISTEMA (kar pomeni, da lahko v njej objavlja vsak). To nadalje pomeni, da za nas ni pregrad in ne mej, katere so bile postavljene sestavljalcem »rdeče knjižnice«, slavne »Kritične analize delovanja političnega sistema«. Ta ni kritična, še manj pa analitična, kajti analiza si ne sme vnaprej postavljati omejitve (v tem primeru ideološke), ravno tako pa tudi ne sme polagati nedotakljivosti nekaterih predpostavk našega sistema na večni oltar zgodovine. Zaupajmo v geslo: NIČ NI TAKO SVETO, DA NE BI MOGLO BITI PRESEŽENO! To geslo naj ne predstavlja zgolj fraze, temveč naj se opredelimo v praksi, konkretno v znanstveni in politični. Če si znanstvenik v strahu pred rezultati že vnaprej postavi omejitve, je to reakcionarno in konservativno dejanje. VSE, KAR JE, KAR OBSTOJI, JE SVETO IN NEDOTAKLJIVO, je moto tako katoliških dogmatikov kot vulgarnih marksistov, pa čeprav je med njimi nekaj ideoloških nasprotij. Da pa je v tej »ceneni« brošuri (»borih« 600 din) bolj malo kritičnosti, je jasno že ob pogledu na kazalo. Je bolj politično-frazerski leposlovni opis ali politično larpur-laristični spis o trenutnem stanju v naši domovini. Daleč od tega, da bi ta knjižnica v

Strah pred reformo?

sebi nosila kakšen revolucionarni naboj ali kakšen novum, ki ga vsaj nekaterim dokumentom iz naše preteklosti ne moremo oporekati. Mogoče bo javna razprava, ki jo sedaj celo vsiljivo forsirajo, dala kakšne bolj konkretne rezultate, vendar pa z vnaprejšnjim povzdigovanjem »Analize« v svetinjo in s postavljanjem pregrad teh rezultatov ne bomo dosegli. V imenu vseh revolucionarnih ostankov TRIBUNA poziva k odkriti kritični in znanstveni razpravi na svojih straneh. Politična teorija naj se oplaja v praksi in naj to isto prakso revolucionira. Ob tem se pred nas postavlja problem jezika. Konkretno problem političnega jezika. Ali naj bo ta strogo strokoven ali pa naj bo razumljiv tudi širšemu krogu ljudi. Če s pojmom POLITIKA ne razumemo zgolj boja za oblast, temveč vsako družbeno dejavnost, ki temelji na interesnih protislovjih in konfliktnih obremenitvah pa poskuša ta ista protislovja tudi razreševati, potem je upravičena zahteva, naj postane politični jezik čim bolj razumljiv.

Rubriko bo odprl intervju s profesorjem zgodovine Dušanom Bilandžićem, ki sicer ni ravno tisto, kar bi si želeli v tej rubriki, vendar pa je bolje, da kvaliteta raste, kot pa da pada.

Robert Botteri

REKLI SO

Brez vračanja na začetek

Dr. CIRIL RIBIČIČ, predsednik društva za ustavno pravo Slovenije, med skupno razpravo društva in sekcije MC CK ZKS za politični sistem o kritični analizi delovanja političnega sistema: »Nesmiselno bi bilo povzdigovanje kritične analize in obramba slehernega njenega stališča. Naj je njen osnutek v javni razpravi zato, da se preverijo njena ocena stanja, usmeritve in predlogi, da se poglobijo, korigirajo in dogradijo. Toda prav tako nesmiselno je tudi zanikanje vrednosti kritične analize, češ da ni niti kritična, niti analiza, niti maksistična in podobno. Takšne ocene ne upoštevajo razmer, v katerih je bila izdelana kritična analiza in ne upoštevajo, kaj bi pomenilo ponovno vračanje k neproduktivnim in umetnim polarizacijam v zvezi s spremembami političnega sistema. Marsikateri od njih pa neposredno izraža tudi popolno nepoznavanje vsebine kritične analize, zlasti njene dokaj zgoščene in kritične ocene stanja.«

intervju

KRITIČNA ANALIZA NI REFORMA

VPR.: Kolikšen je pomen kritične analize delovanja političnega sistema v razvoju naše politične teorije ter v spremembah in razvoju političnega sistema socialističnega samoupravljanja?

Na začetku je treba povedati, da smo stopoma uresničevali včasih večje, včasih manjše spremembe v družbenem sistemu. Te spremembe smo imenovali reforme. Prva reforma, čeprav se uradno ne imenuje tako, je veljala od leta 1950 do leta 1955. Bila je prva, ki se je izvršila na temelju izvirne koncepcije samoupravljanja oz. na temelju vizije samoupravljanja. Druga velika reforma je bila gospodarska reforma sredi 60-ih let, ki pa je z reorganizacijo varnostnega in policijskega aparata, z reorganizacijo partije in s politično reorganizacijo prešla v družbeno reformo. Tretja reforma pa se je začela v 70-ih letih na temelju združenega dela. S temi tremi reformami so preizkusili različne možnosti za realizacijo določenih vizij družbenega razvoja. Ves čas pa je v bistvu šlo za razvoj samoupravljanja in demokratizacijo revolucionarne diktature. Glede na ta prejšnja obdobja *Kritična analiza* nima takšnega dometa in tudi ni tako radikalna, kot so bile prejšnje reforme. Ravno zaradi tega in zaradi trenutnega stanja v naši državi, *Kritična analiza* ne more (in to je dobro) sprožiti radikalne poteze. V domišljiji (vendar zgolj v domišljiji) bi lahko postavili sedanjemu sistemu še dve alternativni. Ena alternativa bi bila vrnitev k državnemu socializmu, kar pa je lahko samo stvar domišljije in ne realna politična možnost. Druga alternativa pa bi bil družbeni sistem, zgrajen po principih meščanske konstitucije, se pravi, večstrankarski sistem, mešano gospodarstvo itd. Ker pa je tudi ta oblika (realno gledano) nemogoča, se postavlja vprašanje, ali obstaja tretja možnost. Mislim, da se te tretje ali četrte možnosti ne da zamisliti niti v domišljiji. Naredili smo torej serijo reform, ki so pripeljale do sistema, ki ga imamo danes, in tega v smislu konstitucije samoupravljanja, federalizma, itd. ni mogoče spreminjati. Zato *Kritična analiza* nima zgodovinskega pomena, ker obstoja samo ena in edina možnost. Ta pa je modernizacija in demokratizacija sistema. V tem smislu je *Kritična analiza* po eni strani vendarle kontinuiteta prejšnjih reform, po drugi strani pa pomeni preskušanje številnih momentov, ki odpirajo možnost, da bi se sistem moderniziral, posodobil in demokratiziral.

VRNITEV NAZAJ NI MOGOČA

VPR.: Kateri mehanizmi preprečujejo uresničitev katerekoli druge koncepcije razen te, ki trenutno velja pri nas? Kaj blokira možnost državnega socializma ali meščanskega sistema?

Blokiranje državnega socializma je razumljivo samo po sebi. Državni socializem bi bil tak reakcionarno konservativni korak nazaj, da ga nobena sila ali vsaj osnovna sila v Jugoslaviji ne bi mogla sprejeti. Niti delavski razred niti narodi in narodnosti. To bi namreč pomenilo povratek k neostalinizmu. Za ta korak pa ni močne sile v Jugoslaviji. Razen tega pa je treba še dodati, da so danes vsi tipi državnega socializma v globoki krizi, in to, kar se sedaj dogaja v Sovjetski zvezi, na Kitajskem in Madžarskem, samo govori o tem, da te družbe počasi poskušajo spremeniti sistem oz. ga posodobiti in demokratizirati. Povratek k sistemu državnega socializma je nemogoč, ne glede na vse kritike državnega sistema in ne glede na to, kako močni bi bili pritiski v tej smeri, saj je ta pot zaprta, zgodovinsko zaprta. Kar se tiče »zahodnega« sistema, pa veljajo podobne ugotovitve, čeprav bi nekatere pobude, na primer o razvijanju drobnega gospodarstva (družbenega in privatnega), v demokratizaciji političnih organizacij (z možnostjo, da posamezne skupine ljudi nastopajo s programom, ki bi nasprotoval programu drugih skupin) bile zaželeni in celo nujno potrebne. To lahko razumemo kot aplikacija določenih elementov meščanske, ali bolje rečeno moderne družbe. Kompletna restavracija meščanske družbe tako kot državnega socializma pa je zgodovinsko nemogoča.

Kje je izhod?

PROTISLOVJE MED PARTIJSKIM CENTRALIZMOM IN DRŽAVNIM FEDERALIZMOM

VPR.: V novi izdaji vaše knjige Zgodovina SFRJ trdite, da sta v praksi prisotna dva nasprotujoča si principa: princip centralizma v partiji in princip federalizma države.

V čem je protislovje? Partijska vodstva (mislim na centralna vodstva) in državni

(centralni) organi so med sabo funkcionalno integrirani. To pa tako, da tvorijo enoten kompleks znotraj družbe, enoten kompleks v tem smislu, da se odločitve partijskih in državnih organov nanašajo na isti organizem. Ta organizem je seveda jugoslovanska družba. Če pa sta v isti organizem integrirana dva nasprotujoča si principa, potem je jasno, da sistem ne more funkcionirati. To pomeni, da je nemogoče, da bi na primer neka republika v Skupščini imela drugačno stališče kot druge, potem pa bi prišel partijski center in ji v imenu partijske discipline ukazal, naj spremeni stališče. To je nemogoče. S takim dejanjem bi uničili federalizem. V teoriji torej res obstaja protislovje med tema dvema principoma, v realnem političnem življenju pa noben partijski organ ne bi upal narediti takega koraka. Iz tega sledi, da se je partijski demokratični centralizem približal federalizmu, oz. da se je državna struktura približala demokratičnemu centralizmu partije. In sicer tako, da to v praksi funkcionira brez velikih kolizij ravno zaradi tega, ker je nemogoče zgolj s partijsko odločitvijo uničiti interese velikih družbenih skupnosti.

vpeljali samoupravljanje, da bi se obdržali na oblasti.« Potrebna je podrobna analiza tistih zgodovinskih determinizmov, ki ohranjajo birokratsko oblast. Ta pa ni odvisna samo od volje in razpoloženja politične birokracije, temveč je treba pogledati v družbeno bistvo. Na primer: v Jugoslaviji se je razvila mentaliteta (ki sicer obstaja v vseh socialističnih državah), da se dolžnosti oz. skrbi človeka, delovne organizacije, občine, regije prestavlja na družbo oz. na državo. Koliko naših gospodarskih organizacij in panog nenehno apelira na državo, naj jih izvleče iz težav. Od metalurgije pa do turizma vsak moleduje in se sklicuje na državo, da bi od nje dobil boljše pogoje za gospodarjenje. Družba kot celota poseduje ne kakšen sindrom, ki teži k temu, da država sama rešuje družbene probleme. Uspešen razvoj samoupravljanja pa je odvisen predvsem od razvoja politične demokracije. Samoupravljanje se ne more razvijati v družbi, ki je konfliktna in razdeljena, ker ta konfliktnost stimulira birokratsko delovanje. Zato je treba upoštevati vse objektivne in subjektivne pogoje, ki determinirajo današnjo situacijo. Stvari pa se ne da rešiti z očit-

Znanstveni dialog o jugoslovanskem sistemu

SAMOUPRAVLJANJE NI ZGOLJ VABA ZA MNOŽICE

VPR.: Nekateri naši sociologi in poliologi trdijo, da politična elita nikoli ni v resnici želela samoupravnega sistema in da je leta vedno bil nastavljen in prikazovan kot mistifikacija?

Če mi ne bi sprejeli koncepta samoupravljanja (ne glede na to, koliko smo ga do zdaj v praksi uresničili), bi bili danes pod despotsko oblastjo politične birokracije, karšna na primer vlada v nekaterih socialističnih državah. Sama ideja samoupravljanja je rešila Jugoslavijo, da ni padla v diktaturo in despotizem politične birokracije. Že to je dovolj, da damo veliko priznanje tistim ljudem, ki so sprejeli to idejo. Ideja samoupravljanja je po vsebini antibirokratska in antietatistična koncepcija, ki nas je ves čas silila v nenehno demokratiziranje revolucionarne diktature. Druga stvar pa je, da naša celotna zgodovinska dediščina, železni zakon delitve dela in železni zakon birokratizacije nenehno prihajajo v konflikt s to idejo. Elite so pravzaprav v protislovnem položaju. Po eni strani propagirajo idejo samoupravljanja (med njimi je tudi nemalo iskrenih borcev za samoupravljanje), vendar pa jih narava njihovega dela pogosto prisili v to, da si prilastijo oblast in odločajo mimo samoupravnih struktur. To je torej mnogo bolj zapleten problem, ki se ga ne da preprosto rešiti z obtožbo: »Oni so

kom: »Vi ste navadni prevaranti, ki ste uvedli samoupravljanje zaradi tega, da bi obdržali oblast.« To je primitivno mišljenje.

Pogovarjal se je Davor Gjenero Prevel R. B.

Naj se »ljudstvo spremeni« zaradi birokratskih pozicij?

Milan Kučan v mestni skupnosti novosadskih občin o kritični analizi – Veliko pričakujemo od javne razprave – Spremembe nujne: v ZK, v družbi

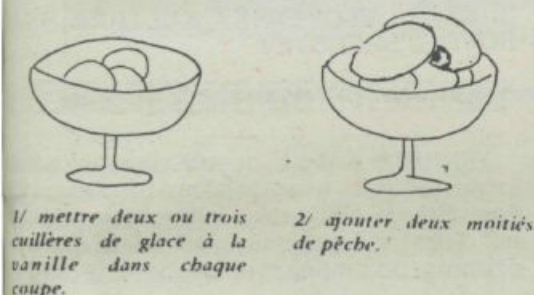
Delegata zaprl za šest dni brez pojasnila

Načrt doktorske teze

protestantska etika in duh JELA S NOGU

O možnosti utemeljitve politične gastrozofije

Max Weber, veliki sociolog, ki je živel v Nemčiji na koncu prejšnjega in začetku tega stoletja, je v svojem temeljnem delu *Protestantska etika in duh kapitalizma* pokazal, da je smotno racionalno obnašanje lastnost kapitalne dobe, ki se je začela v XV. in XVI. stoletju, in to v protestantskih revolucijah.

Po Webbru je ključni pojem protestantizma **predestinacija**. Grška beseda katolikos pomeni občost. Katolištvo torej vsem omogoča pravico do posmrtnega življenja. Protestantizem to zanika in trdi, da so samo nekateri ljudje ob rojstvu že predestinirani za posmrtno odrešitev, medtem ko drugi nimajo pravice do posmrtnega življenja. Iz tega sledi potreba po nekem kriteriju, na osnovi katerega bi bilo še za časa življenja jasno, ali je nekdo predestiniran za odrešitev ali ne. Predestiniranost človeka se najlažje vidi skozi njegove ekonomske dosežke na tem svetu. Zato v protestantskem duhu semnanji dan postane sodni dan, krilatica Benjamina Franklina (*Time is money*), pa kroji življenje protestanta, v katerem čas ni nič več kot samo posrednik, ki delo pretvarja v denar. Problem drugače briljantne Webrove misli je v tem, da iracionalno utemeljuje človekovo racionalno obnašanje. Trdi, da motno racionalno obnašanje izvira iz posameznikove odločitve, da se obnaša racionalno. (Življenje je iracionalno, toda moderna doba se je odločila, da bo racionalna.)

Moj cilj je, da Webbra osvobodim iracionalnega metodološkega izhodišča in ga s tem z glave postavim na noge. Poskušal bom pokazati, da je protestantizem nastal in obstal samo v tistih krajih, kjer so tradicionalno prehrano razumeli zgolj instrumentalno ali pa so živeli v pomanjkanju prehranskih dobrin. Empirično se da dokazati, da noben protestantski narod ni raz-

PORT RICHELIEU 2
34300 CAP-D'AGDE
☎ 26.24.75.

Restaurant "Braséro"

Jacky Martial Nicolas Georges

ložene mize, dobrega vina in prijetnih pomenkov z umnimi prijatelji, ne bo pritril, da je namen življenja samo v tem, da bi se nagrabilo bogastvo. Zaradi tega je kapital-ska racionalnost veliko težje prodirala v katoliške kot pa v protestantske kraje.

Svetovni duh se je po prvi svetovni vojni preselil čez veliko lužo. Obetajoča družbeno gibanja so se v Ameriki privedla do absurdnosti. Zelo malo je velikih Američanov, ki so resnično znali jesti. Zgodovina si je zapomnila samo gospoda J. P. Morganta. Na začetku svoje zgodovine se je Amerika preživljala s hrano najnižje kvalitete, družbeni status pa se je meril s trebuhom, ki ga je kdo porival pred sabo. Do obrata je prišlo leta 1909, ko je bil za predsednika ZDA (edino z mitom okrašeno mesto v tej državi) izvoljen W. H. Taft, ki je takrat, ko je bil izvoljen, tehtal 165 kil. Osramočeni Američani so začeli opazovati sami sebe. Hitro so začeli stradati in hujšati. Še naprej so jedli enako slabo, toda hkrati mnogo manj. Ameriški odnos do časa je najbolj fetišiziran v celi zgodovini. Zato je ideja fast-food restavracij samo konsekvence takšnega odnosa do življenja. Piščanec in hamburger sta osnova prehrane povprečnega Američana, praženi krompirček (čips) pa je edini ameriški prispevek k svetovni kuhinji. Piza je postala svetovni hit šele, ko so jo ameriški

vojaki poskusili v Italiji in jo poenostavljeno prenesli v Ameriko. Samo teh nekaj poceni prehranskih izdelkov je primerno za prodajo v trgovinah (tem nikakor ne moremo reči restavracije), v katerih kupci tisto, kar poceni plačajo, hitro požrejo, ne da bi pri tem vsaj sedli. **Parkinsonov zakon**, ki nas uči, da so ljudje zadovoljni z nizkim standardom svoje dejavnosti in da so nagnjeni k samozadovoljstvu, očitno potrjuje tudi ta primer.

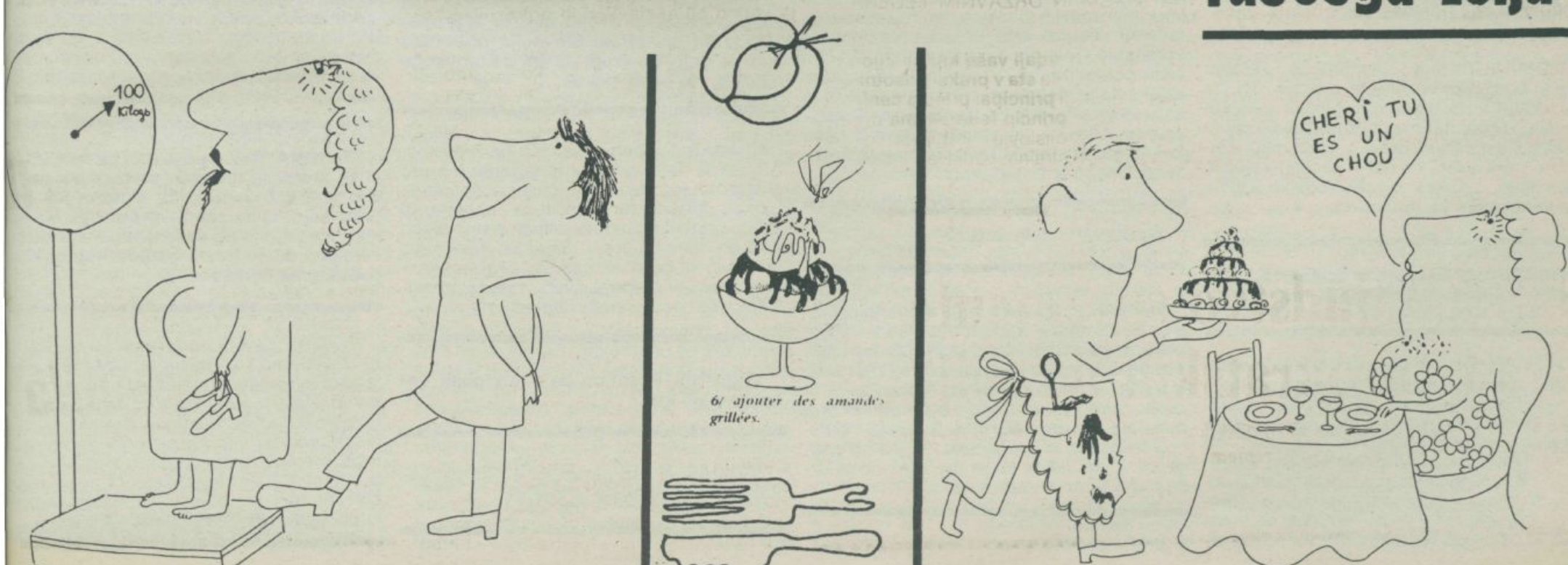
To, kar se je zgodilo z ameriško prehrano, ne bi bilo preveč tragično, če vsi družbeni procesi ne bi bili tako svetovljanski, vseobsežni. Fast-food je prišel v času »Pax Americane« v staro Evropo in zdaj podira vse doslej obstoječe kulinarne standarde. Gastronomija je še eno področje, ki ga uničuje »kapital-odnos« (glej Hary Brauner-mann, *Delo in monopolni kapital*). Ukvarjanje s kuhinjo je aristokratska dejavnost, ker ima sama v sebi vzrok delovanja. Aristokrat je namreč človek, ki ima vzrok svojega delovanja sam v sebi, medtem ko je meščan (buržuj in proletarec) od zunaj prisiljen delovati. Amerikanizacija in »kapital-odnos«, ki zajema vse nivoje družbenosti (vendar tudi privacije), prinašata v kulinariko desni populizem, izenačevanje globalnega okusa, ali kot bi rekla Barnett in Myler, **okus globalne veleblagovnice**. Seveda se to ne dogaja samo evropski kuhinji, še hujše so nastradale (nekatero) za nas eksotične kuhinje. Dometi kitajske, indijske, argentinske, mehiške etc. kulinarne umetnosti so spuščeni na tako povprečen nivo, da bi jih lahko sprejeli povprečneži vsega sveta. Verige »eksotičnih« restavracij so obiskane in imajo visok profit, toda enake v Londonu, Amsterdamu, New Yorku in na Dunaju. Nacionalne kuhinje, ki jih je uničil kapital, so očitno postale etnografska posebnost, podobno kot narodne noše ali krušne peči.

Marx je genialno uvidel, da kapital lahko premaga le filozofija, opredmetenje filozofije. Kapitalna destrukcija v kuhinji pa bi lahko bila prevladana z gastrozofijo.

Kaj je gastrozofija? Čeprav beseda zveni podobno kot beseda gastronomija, pa obstaja med tema pojmovoma bistvena razlika. **Gastronomijo lahko iz grščine prevedemo z »zakon želodca«.** Vsak zakon pa implicite vsebuje tendenco kodifikacije, okostenitve in birokratizacije. Ravno to se dogaja z gastronomskimi šolami, ki s tokom časa postajajo prazne in brez domišljije. **Gastrozofija pa je, nasprotno (v svojem grškem korenu ima besedo umetnost), pogumna in odprta za inovacije. Njen cilj je osebna svoboda in razvoj posameznika v vseh aspektih. Skratka, gastrozofija je mogoča kot eden od izrazov asociacije svobodnih proizvajalcev (in porabnikov).**

France Gaberšek
Prevedel R. B.

Solata iz rdečega zelja

ČLOVEK davnih časov

Pogovor z Josipom Vidmarjem

O kulturi se v teh februarjskih dneh govori več kot dovolj. Čez leto sicer pozabljeni dejavnost, ki je nekako odrinjena na margine razmišljanja, je skoraj glavna tema pogovorov. Vrstijo se kulturne predstave, nanje so vabljeni bolj ali manj znani kulturni ustvarjalci, vse je skratka lepo in prav. Vendar pa kulturni dan mine, prah okoli kulture se poleže... In da ne bi bili eni izmed tistih, ki se nanjo spomnijo samo ob priložnosti, smo se odločili poklepetati z enim izmed vodilnih slovenskih kulturnikov, Josipom Vidmarjem. Akademika ni potrebno predstavljati, saj o njem vemo več kot dovolj (ali pa tudi ne). Zaradi omejenosti prostora žal ne moremo posredovati celotnega pogovora, pač pa samo del Vidmarjevega bogatega razmišljanja. Upamo, da to bralcem ne bo odvzelo užitka ob pestrosti njegove besede.

1. KAKŠNA JE SODOBNA KNJIŽEVNOST

TRIBUNA: V sredo, 4. februarja, so se v Kranju na srečanju slovenskih pesnikov predstavili pesniki različnih generacij, npr. Ovsec, Jemec, Debeljak itd.... Njihova poezija je izzvenela v prazno – ne zaradi obiska, ki je bil dober, pač pa zaradi nekakšnega nerazumevanja njihovih pesmi. Mnenje, ki se vse bolj uveljavlja, je, da je sodobna slovenska literatura (poezija in proza) tuja razumevanju ljudi. Sodobno ustvarjanje naj bi zašlo v tokove, ki so ljudem odtujeni. Vprašanje, ki vam ga postavljamo, je: v kakšnih »vodah« se po vašem mnenju giblje sodobna slovenska književnost?

VIDMAR: Jaz o teh stvareh mislim to, da je bila publika »v pravici«... Kajti zelo veliko moderne poezije je, ki izhaja po raznih revijah, pa tudi v knjigah se pojavlja med nami... Veliko te poezije je popolnoma hermetične in samovoljne. Jaz marsičesa ne razumem, pa sem veliko tega prebrodil v svojem življenju. In razen tega, če se moram predolgo ukvarjati s smislom in ga iskati v neki stvari, potem zame pesem izgubi svoj osnovni karakter, to je očarljivost (ali pa resnično pretresljivost) ali prevzetost od nekega čustva... Ne, vsako čustvo iz takih pesmi izgine; sam se sprašujem, kaj naj bi to v resnici bilo, kar ti ljudje govorijo... In mislim, da taka poezija nima absolutno nobenega smisla, zlasti pa ne pri nas...

TRIBUNA: V zvezi s tem je slišati tudi mnenje, da vsa ta sodobna slovenska poezija zdaj bolj ali manj posnema tisto, kar je na Zahodu že zastarelo.

VIDMAR: To tudi... Ampak če vzamem vse to čisto tako kot branje, moram reči, da večine tega ne razumem. Mislim v tistem smislu, kot razumem eno izmed naših starih pesmi, klasičnih, se pravi... v trenutku. Preveč moram iskati, kaj naj bi se temu reklo in tako dalje... Tukaj se vsako čustvo izgubi, smisel poezije pa je čustvo...

TRIBUNA: Bi se lahko reklo celo to, da je sedaj v književnosti nastopila reakcija?

VIDMAR: Tisti, ki goje to hermetično poezijo... Ne vem, morda so prepričani, da je to kaj. Spominjam se, da sem nekoč bral Nika Grafenauerja, ki je izjavil, da današnja publika njega pravzaprav razume in ne more, ker ne pozna moderne lirčne estetike in zakonitosti lirčnega izraza. Mislim, da ni nobenemu Prešernu pa nobenemu Cankarju ali Župančiču prišlo na misel, da bi kakorkoli od svojih bralcev zahteval poznavanja

nje kakršnekoli poetike. Povedali so vsako stvar tako, da je bila vsem ljudem lahko jasna; seveda vsem ljudem, ki so bili približno na enakem osebnem razvojnem nivoju kot pesnik sam.

2. ODNOS SLOVENCEV DO BOSANCEV

TRIBUNA: Hoteli smo vas vprašati, kakšno je vaše mnenje o filmu Ovni in mamuti, vendar ste dejali, da si filma še niste ogledali. Naslednje vprašanje navezujemo na ta film, kajti hoteli bi, da nam poveste, kakšen je po vašem mnenju odnos Slovencev do delavcev iz drugih republik. Kako bi vi ocenili šovinizem na Slovenskem?

VIDMAR: Ta šovinizem se pojavlja povsod po Evropi. Francoski delavci pa tudi drugi Francozi čutijo težko averzijo do delavcev, ki hodijo k njim delat in služiti kruh... Ravno tako je tudi v Nemčiji... Mislim pa, da če jim dam pravico delati, jim moram priznati tudi vse druge pravice in imeti do njih tudi primeren odnos... Slovenci na primer nočejo več delati nekaterih del... Ne dobite več Slovenca, da bi vozil smeti... Če ti ljudje vendarle delajo take reči in delo opravljajo, to delo pa opravljeno biti mora, jim moramo biti zato hvaležni in priznati to, kajne? Oni so za našo družbo koristen faktor. To je vse. In po tem jih moramo ceniti. Seveda, istočasno se pri nas pojavlja nacionalno vprašanje. Ti ljudje vnašajo v našo etnično čisto pokrajino tuje elemente, tuje navade in tako dalje. Kako temu priti do kraja? To je seveda stvar politike in njene notranje uprave, ker je jasno, da z njimi prihaja v naše življenje tudi marsikaj neprijetnega za nas. In mislim, da je potrebno biti pameten in...

TRIBUNA... tolerantan?

VIDMAR:... do neke meje tolerantan, ampak ne tolerantan nasproti izgredom težke vrste, o kakršnih lahko vsak dan beremo. Torej bi bilo treba nekaj posebnega ukreniti. Izgrednika bi jaz izgnal iz Slovenije... In razen tega tisti, ki hočejo sem priti in tudi prihajajo na uradniška in višja mesta, vsi tisti bi morali znati slovensko. To pa brezpogojno. Vsak Slovenec, ki gre v Bosno ali Srbijo služiti, mora znati srbsko...

FOTO GIGI

TRIBUNA: Rekli ste, da ljudje, ki prihajajo sem delat in živeti, vnašajo v »etnično čisto pokrajino« tuje elemente. Pa vi mislite, da je bila Slovenija kdaj »etnično čista pokrajina«?

VIDMAR: No, popolnoma ne, je pa sedaj, po vojni, odkar smo izgnali vse Nemce iz Slovenije, kolikor niso že sami odšli... V Sloveniji je bilo gotovo čez 90 % Slovencev. To se reče, da je bila Slovenija etnično čista pokrajina, kajne?

TRIBUNA: Kako pa bi vi ocenili akcijo SLOVENIJA MOJA DEŽELA? Znano je, da so plakate, ki so bili na začetku akcije izobešeni, odstranili?

VIDMAR: Mislim in sem za to, da se slovenska zavest in slovenski patriotizem gojita v mejah pravega humanizma, to se pravi, da ne prehajata v šovinizem. Mislim, da je treba biti z njimi človeški. Kolikor pa oni nočejo biti človeški, potem je treba poskrbeti, da bodo to postali, kajne? To je pa druga stvar... ker so med njimi tudi anarhični elementi. Tudi tega je... Treba je napraviti red in jih vzgojiti tukaj... Ali pa jih prositi, da se vrnejo domov...

TRIBUNA: V zvezi s temi vprašanji nas zanima vprašanje dvojne morale, ki jo opazamo. Na eni strani Slovenija potrebuje ljudi za delo, na drugi pa jim ne omogoča ničesar. Ne upošteva se...

VIDMAR:... obeh dejstev? To je jasno. Ampak ta dejstva so tu. In ta dejstva bodo ostala in tukaj se ne da ničesar doseči brez pameti. Mislim, da je to treba razumno in dobro premišljeno obravnavati, samo divjati, to po moje ne gre... Sicer pa je tako, da je v vseh mogočih kolektivih nestrpnost pripadnikov večinskega sveta nasproti manjšini vedno neurejena in nekulturna...

TRIBUNA: Posebno še v obdobjih gospodarskih kriz?

VIDMAR: No, to pa sploh... Ekonomske krize še pospešujejo ta čustva.

3. ZAKAJ SLOVENSKA KULTURA NIMA DOVOLJ SREDSTEV

TRIBUNA: Kako bi ocenili slovensko kulturno politiko – s tem mislimo predvsem na financiranje slovenske kulturne produkcije? Torej s kakšnimi sredstvi razpolaga oziroma, po mnenju večine, ne razpolaga?

VIDMAR: Svoj čas sem o tej stvari govoril, veliko govoril s Kardeljem, ki mi je rekel, da je sredstev v Sloveniji dovolj, samo da niso pravilno razdeljena v Sloveniji sami... Jaz mu tega nisem čisto verjel... In moram reči, da se mi ne zdi ta mehanični ključ procentualnosti za naše dajatve čisto v redu. Za naše dajatve mislim, tiste, ki gredo v skupno jugoslovansko blagajno. Če mi zaslužimo oziroma pridelamo okrog 14 %, morda tudi malo več, skupnega družbenega dohodka, družbene storitve, nas to seveda do neke meje zavezuje. Ta storitev je za nas mogoča samo zaradi tega, ker lahko svoje blago plasiramo na jugu naše države. To mi je jasno. Ampak da bi morali zaradi tega mi, ki v tej državi po številu prebivalstva ne predstavljamo več kot 11 % ali nekaj takega, plačati 14 %, se mi ne zdi povsem v redu. Zaradi tega ne, ker s tem na svoj način podpiramo zaostalost ostalih republik, njihov odnos do dela... Ker mi plačujemo za Jug toliko in toliko in dajemo take in take posebne podpore zaostalim republikam, ki prejemale ta denar brez računa in brez polaganja računov in brez odgovora na vprašanje, zaradi tega se mi zdi, da plačujemo ne samo ta osnovni davek, o katerem smo govorili spočetka, ampak zlasti še v fond za zaostale, pomoč zaostalim. Plačujemo sorazmerno veliko preveč, kar bi bilo treba natančno preveriti, in rekel bi, kontrolirati še s to mislijo, da smo narod, o katerem vsi govorijo, da smo kulturno višje razviti kot ostale republike. Mislim, da tako govorje prepričano in upravičeno. Pravična državnost mora upoštevati tudi to dejstvo, da je kulturno življenje zmeraj dražje, kot pa je manj kulturno življenje. Pri nas recimo mnogi kmetje, delavci in zelo preprosti ljudje berejo časopise, berejo tudi knjige, jih kupujejo, hodijo v teater, hodijo na koncerte. Kakšen neverjeten obisk imajo skoraj vsi muzikalni koncerti v Ljubljani... Tega prej ni nihče verjel, dokler se to ni začelo manifestirati – dandanes se recimo manifestira v Cankarjevem domu. To pa stane denar, ta denar pa mora človek od nekod dobiti. Zlasti pa, če ga je sam s svojim delom prislužil. Ne vem, če naši politiki ravnaajo zadosti skrbno v zvezi s tem, kako pristajajo na odredbe zveznih oblasti glede naših dajatev v skupno blagajno, bodisi da so osnovni davek bodisi, da so prispevek za zaostale republike. In kakor vidite, se danes za zaostalost poteguje celo Srbija.

TRIBUNA: Nekaj pa je tudi na tem, da če bi se sredstva drugače prerazporejala, bi bilo tudi več denarja za kulturo. Mislimo predvsem na zgrešene investicije. Na primer: investicije na Jesenicah in v Kidričevem pojmujejo trezni gospodarstveniki za popolnoma zgrešene.

VIDMAR: O tem ne morem soditi. Zdi se mi, da imamo že tradicijo v napačnih kalkulacijah in napačnih naložbah. Spomnite se samo afere v Velenju, kjer smo zabili ne vem koliko milijard za neki projekt, ki ni bil nikoli realiziran, in pripomočke za izvedbo tega projekta šele sedaj, po tolikih letih, prodajamo tujim interesentom, seveda po znižani ceni, ne po tisti, za katero smo jih kupili.

Zapisal Stanislav Vidovič

KRST POD TRIGLAVOM

Gledališče ni prazen prostor. Gledališče je prostor, v katerega so zarisani simboli. **Gledališče sester Scipion Nasice** komunicira z okolico izključno s simboli. Ni nujno, da so ti simboli vedno razpoznavni. Simboli izvirajo iz germansko-slovanske tradicije in iz krščanstva.

RETROGARDISTIČNI DOGODEK

Celotni dogodek se je začel že s samo pripravo na predstavo. Razen tega v dogodek sodi tudi vzdava spominske plošče pod slapom Savica in otvoritev kovčka za duhovno uporabo. V kovčku so spravljene reprodukcije skupine **Neue slowenische Kunst**. Reprodukcijske so odtisnjene na steklo, pod steklom pa so v neprodušnem okviru spravljene naravni materiali: nafta, kri, apno, žito in smrekove iglice.

Najpomembnejši del dogodka je vsekar sama predstava.

62 SLIK

Predstava se začne ob zvokih **Laibachove** glasbe. Na odru se vrti model Tatlinovega **spomenika Tretji internacionali**. Spomenik ni bil nikdar zgrajen. Vrtel naj bi se cel cilester, okrog svoje osi pa naj bi se obrnil enkrat letno. Konstruktor Vladimir Tatlin je predvidel, da naj bi se kupola spomenika obrnila enkrat mesečno, znotraj kupole pa naj bi svoje mesto dobili izvršilni organi nove republike. Kocka na vrhu spomenika naj bi se obrnila okrog svoje osi enkrat dnevno, v njej pa bi bil informacijski center. Spomenik Tretji internacionali je simbol propada revolucij, simbol neuresničene umetniške zamisli, pa tudi simbol cikličnosti, ponavljanja. Ob koncu slike se na rdečem ozadju pojavijo štirje datumi:

3. 12. 1800-8. 2. 1849; 28. 3. 1904-27. 5. 1926; 8. 11. 1961-21. 12. 1982; 30. 10. 1983-30. 10. 1987.

Ti datumi zamejujejo rojstvo in smrt treh slovenskih pesnikov: Franceta Prešerna, Srečka Kosovela in Tomaža Hostnika, četrti datum pa delovanje **Gledališča sester Scipion Nasice**.

Celotni dogodek opisuje usode pesnikov v različnih zgodovinskih obdobjih.

Prvo obdobje je čas tradicije, konča pa se s prizorom, ko pesniki, Bogomila in Kardinal, skočijo v brezno. V ozadju lahko vidimo obise slapa – simbola prekrstitve. Le Črtomir ne skoči v brezno, je tragični očividec prekrščevanja celega naroda.

Drugo obdobje je simbolizirano s tekočim trakom, po katerem tečejo pesniki. Ti ne nosijo več črnih plaščev. Črna barva – simbol zloma, pa tudi obljube novega življenja – izgine. Le še Črtomir ostaja oblečen v črno, toda tudi on se znajde na tekočem traku, pred njim pa hodi Kardinal. Črtomir je torej prisiljen slediti Religiji – Ideologiji.

Tudi v tem obdobju prekrstijo pesnike. Kardinal jih blagoslavlja z ognjem, simbolom prenove. Bogomila uničuje stare knjige, staro vero, Črtomir pa ji skuša to preprečiti. Iztrga list papirja iz stare knjige in ga spravi, Bogomila pa uniči preostale knjige.

GLEDALIŠČE SESTER SCIPION

Minuten Drama-Text von Schwester KULA
(Das Volk hat sich vor dem Scipion Schwestern Tempel gesammelt.
Academik tritt vor dem Volk auf.)
ACADEMIK: Es brennt Aca demia! Sie haben Aca demia im Feuer gesteckt.
SCHWESTER SIMONE: Kommen sie herrein! Sehen sie es brennen die Aca demia. Helfen sie retten. Löchen sie Brand!
DAS VOLK: Wer hat das Feuer eingezündet? Man muss den Brandstifter finden!
SCHWESTER PIA: Schützen sie mit dem Wasser aus! Stellen sie sich in die Gruppen ein! Die Flamme ist in zwei Richtungen gespalten.
DAS VOLK: Wir wollen den Brandstifter!
SCHWESTER ASTRID: Man muss Aca demia retten! Die Brandstifter tragen die göttliche Maske.

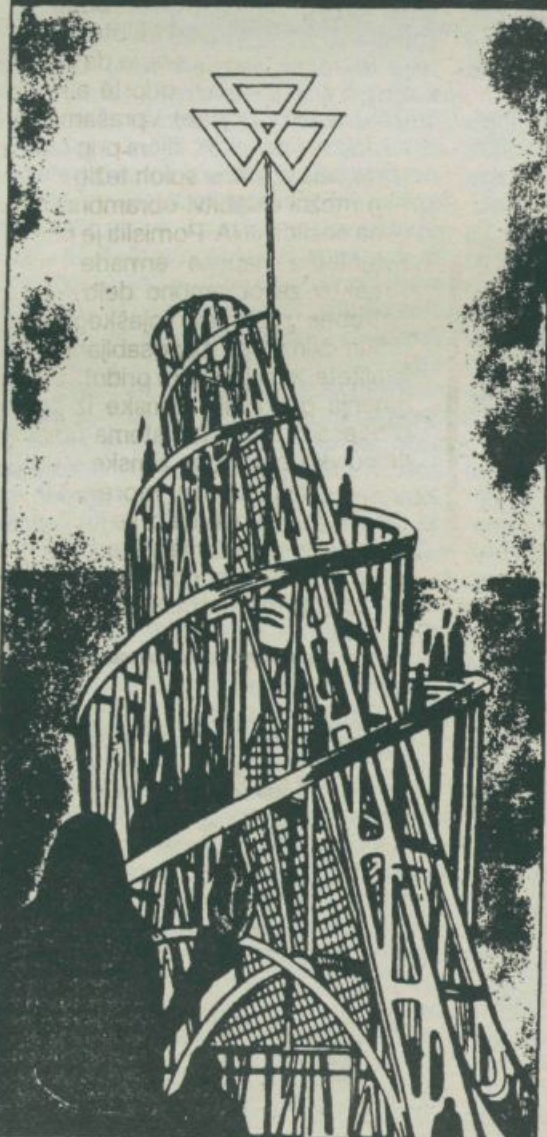
NASICE

Tretje obdobje prepoznamo po bencinski črpalki – prišli smo torej v sodobnost. Če so bila Črtomirova dejanja v prejšnjih obdobjih dejanja individuuma, ki pozna emocije, so v novi dobi njegovi gibi le še gibi robota, marionete.

V eni od zadnjih slik lovci prinesejo na oder tri suprematistične like: trikotnik, križ in krog. Med pasjim laježem Črtomir odpne rumeni kombinezon – na prsih ima narisano razklan krog – in omahne v brezno. Lovci zažgejo like in odidejo. Na oder pa prideta Bogomila in Kardinal in tam ostaneta negibna.

Črtomir ves čas išče nemogoče, išče izmikajoči se etos življenja, vendar mu višje sile to vedno znova preprečijo. Etos življenja se Črtomiru izmika kot pesek med prsti. Če je na začetku še lahko prestopal prekrstitev celega svojega naroda, na koncu ne preneša več prekrščevanja in zato omahne.

GLEDALIŠČE SESTER SCIPION

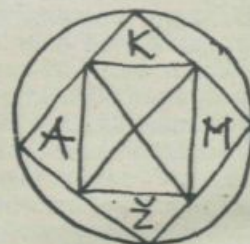
NASICE

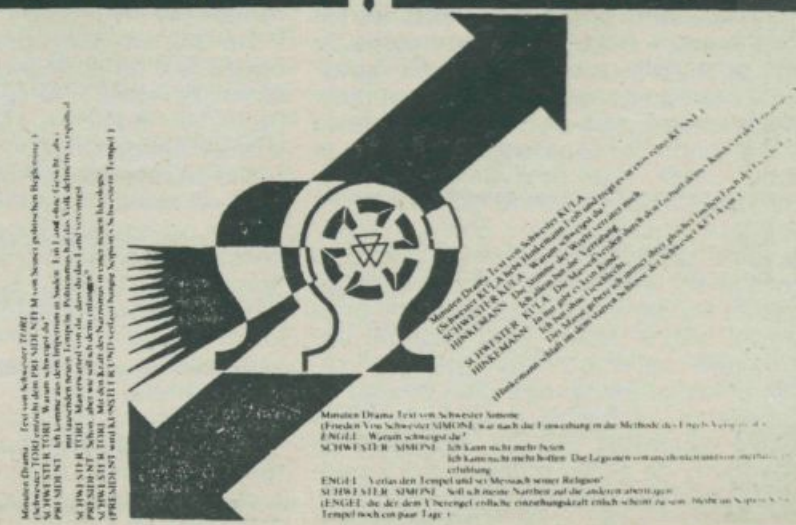
RETROGARDIZEM

Skozi ves dogodek se ponavlja tudi motiv ljubezni, ki jo preprečijo višje sile. Prvič se s tem motivom srečamo, ko Bogomila in Črtomir hitita drug proti drugemu, a ju ustavi grozljiv zvok, neonska svetloba in prihod lovcev ter kasneje psov. Podobna situacija se ponovi v prizoru, ko pesniki nosijo omedlele ženske, jih obujajo iz nezvesti, ženske pa spet omedlevajo. Prizor prekine prihod lovcev. Vsi lovci nosijo zlate maske – zlata barva je ambivalenten simbol. Pomeni lahko dobroto, pa tudi moč, bogastvo, oblast. Prvo – tradicionalno – obdobje traja najdlje, moderno obdobje je precej krajše, prizori, ki ponazarjajo hipermodernizirano družbo, pa se zvrstijo v nekaj minutah. Podobno vzporednico lahko potegnemo z življenji pesnikov: Prešeren je živel najdlje, Kosovel le 22 let, Tomaž Hostnik, znan kot govornik pri skupini Laibach, pa le 21 let. **Gledališče sester Scipion Nasice** pa si svojo življenjsko dobo še skrajša.

Torej: Črtomir, tragični junak dogodka, postaja vedno bolj dehumaniziran. Razosebljeni postajajo tudi vsi drugi liki in upanje izginja. V zadnjem prizoru iz ozadja slišimo glasbo **Laibacha Die liebe**: Ljubezen je največja moč, ki ustavi vse drugo. Vendar pa je ta ljubezen neuresničljiva, izmika se, ali pa jo preprečijo lovci, represija.

GLEDALIŠČE SESTER SCIPION NASICE

Manipulacija z resnico

INFORMACIJA, KI TO NOČE BITI

Kaj res nimamo pravice izvedeti, zakaj so izgnali sekretarja jugoslovanskega veleposlaništva v Švici?

V ponedeljek, 10. februarja, je Delo objavilo novico z naslovom **Zakaj Švica daje gostoljubje protijugoslovanskim skupinam**. Novica sama pa nima te vsebine, oziroma naj bi njeno sporočilo bilo nekaj čisto drugega. To izvemo že iz podnaslova. Gre bistvu za protestno noto zveznega sekretariata za zunanje zadeve, ki je bila namenjena švicarski vladi zaradi izгона sekretarja jugoslovanskega veleposlaništva v Bernu.

Švicarski diplomat nezajelen v SFRJ

BEograd, 14. februarja (Tanjug) – Danes so v zvezni sekretariat za zunanje zadeve povabili švicarskega veleposlanika Alfreda Hala in mu sporočili, da so švicarskega diplomata, ki dela v švicarskem veleposlaništvu v Beogradu razglasili za nezajelene zaradi dejavnosti, ki so nedružljive z diplomatskimi funkcijami. To pomeni, da bo moral švicarski diplomat v kratkem zapustiti Beograd.

Sama informacija ni le nenavadna po vsebini, ampak je tudi šolski primer nepopolne informacije, zavestnega neobveščanja javnosti, da ne rečem manipuliranja z javnostjo. Naslov je neustrezen, kajti iz njega ni mogoče razbrati, za koga pravzaprav gre. Po eni strani ne izpolnjuje svojega namena, saj ne informira o pravi vsebini novice, po drugi strani pa odvraca bralčevo pozornost. Večina nas pač članke prebira oziroma selekcionira po naslovih. Marsikdo zaradi naslova ni prebral novice, to pa je očitno tudi bil namen tistega, ki je objavil novico s takim naslovom.

Kdor je premalo zvedav in ne bere le tekstov z bombastičnimi naslovi, na žalost ni izvedel tistega, kar mu zagotavljajo zakoni, ustava in ne nazadnje tudi njegov samoupravni položaj v naši socialistični skupnosti. Naši dnevniki in revije pa so polni detajlnih poročil, člankov in komentarjev, po možnosti opremljenih s slikami, če izženejo, na primer, člana sovjetskega veleposlaništva v Angliji ali Franciji in če se Rudi odločijo za protikupek. Naš delovni človek ima takrat vso pravico biti obveščen o vzrokih za izgon in medsebojnih obtožbah vse do podrobnosti, tudi če ne želi, mora biti obveščen. Za to poskrbijo bombastični naslovi, izzivalne fotografije. Tudi če taka afera človeka ne zanima, ob poplavi informacij in omenjenih dejstvih preprosto ne more sam izbirati, ali bo poročilo o njen prebral ali ne.

Ko pa gre za sekretarja jugoslovanske ambasade v Švici in njegov izgon, očitno zadoštuje zgolj uradna nota, skrita pod lažnim naslovom. Ni vredno omeniti vzroka izгона ali švicarskih obtožb, da o drugih podatkih niti ne govorimo. Uradna nota je pač uradna nota. Ob drugih priložnostih, ko taki dokumenti prinašajo »prepomembne« informacije za javnost, nas povprečne državljane zasujejo obširni komentarji. Toda v primeru, kot je ta, ko uradna nota ne pove ničesar, pa nam odgovorni, ki skrbijo za informiranje samoupravne socialistične javnosti, ne »privoščijo« niti osnovnih informacij, kaj šele komentarja.

O švicarskem gostoljubju, namenjenem protijugoslovanskim skupinam, tokrat ne bomo razglabljali, saj bi o tem tudi v Delu lahko še veliko prebrali. Zdi pa se (glede na izkušnje), da o tem ne bo več tekla beseda. Kar se tiče obveznosti do objektivnega in vsestranskega informiranja javnosti, so to obveznosti pri Delu izpolnili, vendar na način, s katerim se ne bi upal pohvaliti niti najslabši demokrat.

Če v tem primeru ne moremo govoriti o zlorabi samoupravnega sistema, pa lahko govorimo vsaj o manipuliranju z bralci, samoupravljalci, v imenu katerih tudi so naša veleposlaništva v tujini.

Marko Gašperlin

Zakaj Švica daje gostoljubje protijugoslovanskim skupinam?

Protest Jugoslavije zaradi sklepa švicarske vlade, da bo izgnala sekretarja jugoslovanskega veleposlaništva v Bernu

BEograd, 9. februarja (Tanjug) – V zveznem sekretariatu za zunanje zadeve so včeraj izročili švicarskemu veleposlaniku v Beogradu protestno noto zaradi neutemeljenega sklepa švicarske vlade, da bo izgnala sekretarja jugoslovanskega veleposlaništva v Bernu.

Zvezni sekretariat za zunanje zadeve je odločno zavrnil kot popolnoma neutemeljene vse obtožbe, da se je jugoslovanski predstavnik ukvarjal s kakršnimkoli dejavnostmi, ki niso v skladu z določili mednarodnega prava. Izhajajoč iz znanih načel jugoslovanske zunanje politike, je zvezni sekretariat poudaril, da jugoslovanski diplomatski in konzularni predstavniki v Švici dosledno spoštujejo določila dunajskih konvencij o diplomatskih in konzularnih odnosih in dvostranske konzularne konvencije.

V noti je rečeno, da je bilo tako ravnanje švicarskih oblasti sprejeto z velikim nezadovoljstvom. V njej je zastavljeno tudi vprašanje, komu in zakaj je bila ta hip potrebna taka obtožba, ki neposredno škodi dobrim odnosom med Jugoslavijo in Švico.

Jugoslavija ne more drugače, kot da poveže ta ukrep švicarske vlade s tem, da je Švica objektivno postala kraj, kjer imajo vse gostoljubje in delujejo številne protijugoslovanske skupine subverzivno-teroristične emigracije. Zadnji ukrep utegne le še spodbuditi nadaljnjo in še napadalnejšo dejavnost teh skupin v Švici. Švicarska vlada je bila večkrat konkretno in z dokazi opozorjena na teroristično-subverzivni in separatistični značaj, metode in cilje dejavnosti pripadnikov protijugoslovanske sovražne emigracije, naperjene proti neodvisnosti in ozemeljski nedotakljivosti SFRJ, a kljub temu ni ustrezno ukrepala.

Nota poudarja, da je Jugoslavija opozarjala na nesprejemljivo ravnanje švicarskih oblasti do jugoslovanskih državljanov v Švici, ki jim s pritiski poskuša preprečiti uveljavljanje njihovih pravic do stika in povezovanja z jugoslovanskimi diplomatskimi in konzularnimi predstavništvi.

»Po svetu še dosti Artukovičev«

OBVESTILO BRALSTVU:

Do sedaj še nismo dobili nobenih navodil o načinu poročanja s procesa proti Artukoviču. Zato o tem tudi nič ne objavljamo. Za navodila pa smo zelo zainteresirani.

UREDNIŠTVO

Ob izročitvi A. Artukovića: »Pravica ni nikoli prepozna«

svi su građani VOJNI obaveznici

Prižgimo luč demokratičnemu dialogu

V zadnjem času se srečujemo z dokaj reakcionarno tendenco: kako doseči enakopravnost ženske na strogo hierarhičnem področju. Težnja posameznikov po nekakšnem enakem položaju v družbi je zgolj navidezna fama oziroma farsa nekega odtujenega »demokratizma«. Meja med potrebnimi in možnostmi je zabrisana, razen odpora proti militarizaciji žensk pa bi tudi večina naših južnih bratov dejala: »Pa šta će žena u vojsci, to je samo za ljude.«

0,31 %. V letu 1984 je sledil močan upad zanimanja za prostovoljno službo, saj je procentualno število prostovoljk upadlo za 370 %. Lansko leto pa je glede na leto 84, udeležba padla še za 320 %. V vseh treh letih tako zastopnost v prostovoljnih enotah znaša borih 0,44 %.

Izračun je narejen na osnovi nekaterih informacij in verjetnostnega računa, omenimo pa naj, da je slovenska nacionalnost v celoti zastopana z 4,4 % Slovenkami. Največ nadobudnic je iz BiH in Srbije. (Od celotnega števila

Široka javna razprava o vojaščini za ženske

Do predloga naj se opredelijo zlasti ženske – Pozitivno o sodelovanju z mladinci v vojski

Podružbljanje s pomočjo žensk

Pri nas smo začeli s prostovoljnim usposabljanjem za vojaško službo leta 1983. Takrat je prevladala težnja po »enakopravnem položaju« žensk; priložnost so dobile vsa vojske željena dekleta, da preizkusijo in tudi dosežejo osnovno vojaško izobrazbo in pripravljenost za obrambo domovine. Ko se je bilo treba po koncu te prostovoljne periode oceniti delo in strokovnost »preizkusno obdobje« ocenjeno z visoko oceno prav dobro. Nikakor ne dvomim o regularnosti te ocene, moram pa opozoriti na prostovoljnost in interes med vojakinjami. To dvoje seveda še ni merodajno za splošno oceno pripravljenosti in stopnjo obrambne sposobnosti celotne aktivne (19-27 let), za armado interesantne ženske populacije. Ker na podlagi drastičnega upada interesa ne moremo več govoriti o prostovoljnosti kot osnovnem pristopu, so nekateri to razglasili za obvezno služenje. Pri tem niso upoštevali nekaterih družbenosocialnih značilnosti jugoslovanske družbe, ekonomske situacije itd. Ker je naš mednarodni politični položaj ugoden (za to pričajo) nove določbe o skrajšanju vojaškega roka za moške, odpade tudi ta argument. Seveda ne smemo prezreti obrambne sposobnosti naše države kot celote in vsakega občana in občanke posebej, le da na tem področju usposabljanja ležijo odprte alternativne možnosti (civilna zaščita). Vprašamo se lahko tudi, če je potrebna ob odlični pripravljenosti moškega dela armade sploh težiti k razširjanju in s tem možni oslavitvi obrambnega ščita in njegovega nosilca JNA. Pomisliti je potrebno tudi na dolgoletne napore armade pri stabilizaciji stroškov za obrambno delovanje. Preučiti je potrebno razširitev vojaškega proračuna na račun ženskega usposabljanja in obrambne kvalitete, ki bi jih s tem pridobili. Konzervativna mnenja o odtujitvi ženske iz produkcijskega procesa in s tem iz sistema odločanja po principu »ključna vloga ženske v družbi je materinstvo« nikakor ne morejo kot alternativo sprožiti miselnosti, da bi se jugoslovanska ženska ravno »prek armade« emancipirala in na ta način dosegla s socializmom opredeljeno vlogo, ki je še nikakor nima.

»aktivnih« Slovencek jih je bilo v prostovoljnih enotah 0,2 %. Velikega interesa žensk za vojaško službo zaradi drastičnega padca na statističnih lestvicah ne moremo več dokazati.

Neidentificirane pobude

Zakon o vojaški obveznosti določa tri obvezujoče dolžnosti vojaških obveznikov:

- naborna obveznost
- služenje vojaškega roka v enotah JLA
- obveznost služenja v rezervni sestavi.

Obrambni koncept SLO in DSZ opredeljuje zakonsko obvezo za ženske v obdobju od 19. do 45. leta za tretji del – rezervno sestavo.

Ta zakon bi morali razširiti, kajti ustava je zelo fleksibilna, kar se tega tiče. Tako se način obveznosti prezentira v dveh možnostih: po garnizonskem principu 3 do 6 mesecev in po principu rezervne službe (teritorialna, civilna...) 4 tedne, kar bi bilo tudi cenejše.

Nekaj obrobnege

Omeniti je potrebno še izjavo, ki je močno odjeknila, namreč, da so bile na prostovoljnem usposabljanju nezaposlene, neizobražene ženske, hkrati na robu delikventnega prepada. Rešitev glede začasne »zaposlitve« je bistra pogruntavščina, ni pa rešila globalnih problemov jugoslovanske nezaposlene množice.

V svetu so samo tri države, ki obvezujejo ženske za vojaško službo. Libija in Izrael sta strogo militaristično usmerjeni zaradi imperalističnega oziroma na drugi strani panarabskega prodora in pritiska. Dahomej je zaradi gvinejskega kotla nenehno ogrožen in izpostavljen različnim interesnim pritiskom.

Kje smo v tej zmešnjavi mi oziroma naša družba, pa je drugo vprašanje.

Rezime

Veliko podatkov in dokumentov je še skritih. Šifra »strogo zaupno – vojaška skrivnost« prikriva tudi zadeve, o katerih bi morali razpravljati javno in demokratično. Tako se pod krinko odvija pospešena dejavnost okrog udeležbe žensk v armadi. Nemogoče je priti do raziskav,

Ženska beseda postaja odločilna

Izkušnje s prostovoljnostjo

V SFRJ je okoli 1.600.000 žensk med 19. in 27. letom starosti. Seveda moramo pri opredelitvi števila prostovoljk v letu 1983 upoštevati zdravstvene, sociološke, eksistenčne pogoje, vendar je bilo v vojski tedaj neke okrog 5.300 žensk. Procentualno izraženo to pomeni

ki so bile narejene na podlagi prostovoljnega usposabljanja žensk. Ali se bomo izognili javnosti in s popularno »časovno stisko« in višjimi potrebami prisilili javnost k odločitvi brez razprave?

KRISTY PEDERSEN

TV 3 TISK spreminjata obraz

NOVE TEHNOLOGIJE, KI JIH DANES UPORABLJAJO RTV HIŠE IN ČASOPISNA PODJETJA, SO OBEMA MEDIJEMA – V PRIMERJAVI Z LETI NAZAJ – POVSEM SPREMENILA IZGLED. CILJ OSTAJA ENOSTAVEN – CENEJŠA, KVALITETNEJŠA, RAZNOVRSTNEJŠA, DRUGAČNA INFORMACIJA.

Sredi sedemdesetih leti se je začel pravi val tehnoloških izboljšav v najstarejši novinarski panogi, časopisnem obveščanju. Danes že vsa časopisna podjetja poslujejo drugače, kot so pred petnajstimi leti. V novjšem času je val modernizacij zajel še najmlajši medij – televizijo. Spremembe v obeh medijih so tako korenite, da jim lahko rečemo novinarske revolucije. Oba medija sta temeljito spremenila obraz in verjetno bo zanj potrebna redefinicija.

Računalniška in laserska tehnika sta bistveni prvini, ki jih medija vnašata v svoje delo. Računalniki so se najprej začeli pojavljati v novinarskih hišah. Vsa moderna grafična podjetja so krenila po tej poti. Proces je zelo hiter, traja pa največ deset let. Ponekod uporabljajo terminale le za male oglase, druge spet v grafični proizvodnji, vendar se zdi, da je prišel čas, ko bo stare oblike izdelave časopisov in revij zamenjal z novimi.

začeli uporabljati tudi video terminale. Dolej so tekste vnašali s preluknjanimi karticami ali s trakovi, od tega časa dalje pa so tekste začeli vnašati s pomočjo video terminala, in sicer več tekstov hkrati prek nekaj terminalov.

Organizatorji dela v novinarskih hišah v ZDA so ugotovili, da je možna tudi tretja faza, ki je danes v največjem razmahu, to je prihod računalnikov v redakcije. Naredili so programe, ki so omogočali enostavnejše in kreativnejše pisanje. Tako pisanje teksta je tudi bolj ekonomično zaradi preskakovanja nekaterih faz v časopisni proizvodnji. Teksta ni bilo več treba prepisovati, saj so ga lahko shranili v kompjuterski spomin in ga ob uporabi spet priklicali. Zmanjšala se je potreba po korekciji teksta, ki ga ni bilo več treba korigirati dvakrat, ampak le neposredno po pisanju z zelo enostavno metodo. Ta metoda je prinesla tudi druge prednosti. Tako je lahko novinar prek terminala s telefonom zbiral podatke za tekst, in to v raznih bankah podatkov po svetu (seveda ne zastoni). Terminali so se že tako razvili, da majhen prenosni terminal omogoča novinarju, da se ta prek telefonske linije s terena lahko vključi neposredno v redakcijo. Tudi tekst lahko napiše v loži za novinarje in ga takoj s telefonom prenese v spomin redakcijskega kompjuterja. Težave pri še večji

področja ter dajejo boljše in kvalitetnejšo sliko. Takšen projekt so uresničili že Indijci leta 1975. Tretji (še ne povsem izdelan sistem) pa je sistem NEPOSREDNE DIFUZIJE, prek katerega bi sateliti sprejemnikom oddajali signale brez zemeljskih postaj. Sprejemnik bi signale zajel z anteno in na distribucijo ne bi mogla vplivati nobena vladna odločitev več. Pa težave? Teh je več. Kar se tiče same distribucije satelitov v vesolje, je vsaj za to desetletje preskrbljeno. Glavna svetovna prevoznika satelitov do geostacionarne orbite Space shuttle in Ariana sta si gentlemensko razdelila tržišče. Pred kratkim je Ariana ponela v vesolje dva satelita, Arabsat in Brazilsat, pred njo pa je Space shuttle naenkrat ponel kar tri satelite. Težava je v tem, da je Ariana med poletom že lani izgubila kar dva ameriška satelita: Spacenet 3 in ESCF 3. Dejstvo, da se to še lahko zgodi, je razburilo svetovne znanstvenike.

da daje na televizijo enako sliko in to kot video kasete. Videodisk z lasersko tehniko pa deluje tako kot navadni videodisk, le da uporablja namesto igle, ki vzpostavlja stik videodiska in magnetofonske glave videodisk-playerja, laserski žarek. Slednji prinaša čistejši in trajnejši zapis, omogoča pa tudi daljše trajanje samega videodiska.

Veliko je bilo v zadnjem času storjenega na področju križanja televizije in računalnika. Slednji je v povezavi z najmlajšim medijem prinesel toliko novosti, da jih je težko sproti registrirati, največkrat govorimo o videotekstu in o TELETEKSTU. Teletekst je sistem, ki je izkoristil bistveno pomanjkljivost televizijske slike. Signal, ki izhaja iz katodne cevi na ekran, izpiše v zvezek 625 vrstic na sekundo, vendar pa vseh 625 vrstic le ni docela izkoriščenih. Angleški znanstveniki so ugotovili, da slika, ki jo vidimo na ekranu, le ni izpisana z vsemi 625 vrsticami in da zgor-

Ni strahu za prihodnost

Druga pomanjkljivost so sprejemniki. Standardni TV sprejemniki, ki jih imamo danes, so stari že več kot dvajset let. To so PAL, SECAM in NTSC sistemi. Ti sistemi imajo veliko pomanjkljivost: slabo sprejemajo kvaliteto sliko in ton, ki ju posreduje satelitski prenos. Zato so začeli razvijati nov sistem digitalnih koncepcij, ki omogoča hiter sprejem neštetih informacij brez šumov. Rezultat so novi sprejemniki MAC. Prek njih dobimo idealno stereofonijo, simultani sprejem nekaj tonskih kanalov, izbiro večjezičnih prevodov, teletekst in menjavo podatkov hišnih računalnikov z drugimi računalniki. V ZDA so razvili tudi nov tip televizije, HIGH DEFINITION TV (HDTV), ki ima razmerje ekrana 5 : 4 (doslej 4 : 3) in namesto dosedanjih 625 vrstic izpiše na ekran kar 1125 vrstic. Stare PAL in SECAM sisteme bomo lahko uporabljali, vendar le z MAC dekoderji in PAL koderji z modulatorjem, s čimer bo signal izgubil nekaj svoje originalnosti. Poleg tega bo potrebna šaličasta antena, ojačevalac in pretvornik (konvertor) signala iz parabole antene in še hišna antena, ki bo demodulirala video in tonske signale.

Ekspanzija satelitske televizije se odvija na račun kabelske televizije. Kabelska televizija je pripravek za sprejem TV signala na področjih, do katerih redne zemeljske zveze z repetitorji in releji ne sežejo zaradi naravnih preprek. Omogoča tudi kvalitetnejši sprejem. Dosedanja difuzija slike je ponujala možnost mešanja signalov, s tem pa slabši sprejem zaradi velikega števila TV postaj. Sprejem slike po kablu pa izključuje mešanje signalov in vplive naravnih preprek na kvaliteto slike. Zagotavlja stoodstotno dober sprejem, ponuja pa tudi neomejeno število frekvenc. Kabelska televizija je nujna, če hočemo imeti sprejem satelitske televizije, ker omogoča kolikor toliko selektiven izbor signalov, s katerimi smo prekriti zaradi velikega števila komunikacijskih platform v vesolju.

Velik izbor ponujajo tudi proizvajalci videorekorderjev. To so sistemi, ki omogočajo zapis zvoka in slike. S tem je televizija postala neodvisna od časa in prostora. Problem je le v tem, da so proizvajalci, bežeč pred konkurenco, naredili tri vrste videorekorderjev različnih dimenzij rekorderskih glav. Tako imamo namesto standardizirane kasete, kakršno poznamo iz avdiotehnike, tri vrste formatov: VHR, BETA IN 8 mm. Razen tega je tudi možnost izbire pri zapisu zvoka večja, saj imamo kar tri vrste pripomočkov za zapis zvoka in slike hkrati: to so videokasete, videodisk in laserski videodisk. Zato seveda obstajajo videodisk-playerji in videorekorderji. Videodisk deluje po istem principu kot gramofonska plošča, le

nje in spodnje vrstice na ekranu ostajajo neizkoriščene. Ta prostor so izkoristili za nekaj drugega: prazne vrstice so izpolnili tako, da so vanje usmerili snop signalov, ki dajejo istočasno informacije, potrebne za obveščeno ljudje, kot tudi redni televizijski program. Sprejem teleteksta je mogoč le z adapterjem (kolikor že ni vgrajen), ki transformira snop signalov iz običajnih vrstic v vrstice, na katerih je zapisan tekst teleteksta. V njem so zapisane prav vse informacije (dnevni dogodki, glasbene lestvice, športni rezultati, vozni redi, dežurstva), teče pa, kot že rečeno, vzporedno z rednim televizijskim sporedom.

Se bolj sofisticirana oblika pa je videotekst ali VIEW DATA oziroma NEW DATA SYSTEM. Televizijski sprejemnik je povezan s centralnim računalnikom in nato še s telefonsko linijo. S pomočjo adapterja za videotekst vtikamo šifro, ki jo želimo. Vsaka šifra pa ima svoj namen: daje točno določene informacije – kot teletekst – velikemu številu ljudi naenkrat. Računalnik na šifro reagira in sporoči po telefonski liniji odgovor. Tako lahko prek videoteksta naročite določene stvari, pišeš pisma prijateljem, če imajo seveda tudi oni videotekst, rezerviraš lahko, na primer, karto v operi. Omogoča tudi večsmerno komunikacijo – za razliko od teleteksta, ki je izključno enosmerna komunikacija do recipienta.

In kje smo v tem sistemu napredka mi? Pri nas še nihče od novinarjev ne dela na videoterminalu, ti še niso prišli v redakcije časopisnih hiš. Kabelska televizija ne cvete. Do leta 1995 bi lahko imeli pol milijona priključkov, kar bi zadostovalo za satelitsko televizijo. Napredovali smo pri teletekstu, nimamo pa še videoteksta. Kar se tiče satelitske televizije, smo od ženevske konvencije dobili pozicijo 7°w (antene bodo usmerjene sedem stopinj zahodno od Greenwicha proti našim orbitalnim pozicijam), ki jo bomo uporabljali skupaj z Egiptom, Albanijo in Sudanom. Gledalci v Evropi bodo lahko gledali naših deset kanalov. Zdi pa se, da do leta 1995 ne bomo mogli gledati svojega satelitskega programa in da bo potem ta lahko le na enem kanalu. Francozi so naši konzultanti za satelitsko televizijo in tehnologijo in za zdaj še edini, pa čeprav v svetu narašča število kompanij, ki ponujajo kompletno satelitsko tehnologijo. Francozi ugotavljajo, da je naša trenutna situacija podobna prihodu v ugledno restavracijo, v kateri so vse jedi dobre, v vseh lahko uživaš, težko pa se ti je odločiti, katero jed boš izbral. Jugoslovani se zato ponavadi odločite za najcenejšo ali pa za najdražjo jed, pravijo.

Darijan Košir

Trg bo letos dobro založen

Izdelava časopisov je strogo definiran proces, zgrajen okoli osnovnega cilja – distribuirati novinarjevo informacijo v čim več primerkih čim bolj enostavno in poceni. Še pred dvajsetimi leti so časopise izdelovali enako kot pred sto leti. Novinar je sestavil tekst na podlagi svojih zapisov ali dokumentacije, nato ga je natipkal na pisalni stroj ali pa je to naredila namesto njega daktilografka. Tekst je odnesel v stojno črkostavnico. Prevzeli so ga kvalificirani delavci na stavnihih strojih. To so stroji, ki imajo podobno tastaturo kot pisalni stroj, vendar namesto teksta na papirju proizvajajo svinčene črke. Vsak tekst mora biti zložen v pravilne stolpce določene širine, ki se merijo v cicerih. Strojni črkostavec je moral paziti, da je vsem stolpcem odmeril enako širino. Tako zložen tekst so odnesli ročnim stavcem, ki so po načrtu grafičnega urednika stolpce razmetali in naredili novinarsko stran. Nato je prišla končna faza tehnološkega procesa – izdelava okroglih plošč s pomočjo vlivanja na kalupu. Te plošče so nato postavili na valje za časopisno rotacijo.

Strokovnjaki za organizacijo dela so ugotovili, da črkostavci porabijo 60 % svojega delovnega časa za prepisovanje rokopisa, 40 % pa za usklajevanje teksta v vrstici in za razbijanje besed. Ugotovili so, da bi to delo lahko opravljal kompjuter, s čimer bi prihranili veliko časa. Sredi šestdesetih let je **Los Angeles Times** začel uporabljati kompjuter, ki je pravilno razporejal tekst. Poleg tega se je takrat začela razvijati tudi nova tehnologija izdelave sloga, ki ni več temeljil na svinčenih črkah – pojavljati se je začel foto slog. Kombinacija kompjuterja in foto sloga pa je obeležila prvo fazo revolucije v grafični industriji. Danes ni več časopisa, ki ne bi uporabljal kompjuterja in foto sloga v grafični proizvodnji.

Druga faza tehnološke revolucije v grafični industriji se je začela sredi sedemdesetih let. V kompjutersko revolucijo je vstopila vsa časopisna industrija v razvitih državah. Proizvajalci kompjuterjev so začeli izdelovati stroje, ki so delovali na načelu TIME-SHARINGA, kar pomeni, da so lahko razni uporabniki istočasno uporabljali isti kompjuter. Prej ga je namreč lahko uporabljal le en novinar in šele potem, ko je končal, ga je lahko uporabljal kdo drug. Hkrati so

ekspanziji kompjuterjev povzročajo sindikati, saj delavci tako ostajajo brez dela, kar prinaša socialne nemire. Na zahodu rešujejo težave z zaposlovanjem tiskarskih delavcev v panogah, ki so tisku komplementarne.

Kompjuterje uporabljajo že dalj časa predvsem pri sprejemanju malih oglasov in agencijskih novic. Po telefonu prejeta besedilo za male oglase izpišejo v poseben obrazec na terminalu. Kompjuter sam izračuna ceno oglasa in izpiše fakture, ki jo pošljejo interesentu. Oglase zloži tudi po tematiki in jih pošlje na foto slog. Agencijske novice prihajajo neposredno v njegov spomin, uredniki jih le prebirajo na terminalu. Kompjuter novice razvrsti po agencijah, času prihoda in tematiki. Urednik ima izvrsten pregled, če pa želi, lahko dobi tudi novice, ki so na določeno temo prišle že prej.

Veliko novinarjev trdi, da se nikoli ne bodo ločili od pisalnega stroja. Ko se je pojavil pisalni stroj, pa so se mu odrekli, češ da ubija poetiko pisanja. Toda izpopolnjeni pisalni stroji so prišli v redakcije, kjer so jih dvajset let uporabljale le daktilografke, nato pa vse bolj tudi novinarji. Uvedba pisalnega stroja ni bila takrat nič manjša revolucionarna prva, kot je uvedba kompjuterjev danes. Tako se jih danes novinarji še branijo, kot so se nekoč pisalnih strojev, kmalu pa ne bodo mogli delati brez njih.

Televizija je v zadnjem času za svojo razširjenost in priljubljenost naredila največ. Razvoj televizije gre v dve smeri: v koncentracijo (satelitska in kabelska televizija) ali v individualizacijo (video). Prva omogoča univerzalizacijo sveta, druga pa je pripomogla, da je televizija po avdiotehnikah uspela postati neodvisna od časa in prostora. Posebej pa je televizija postala učinkovita v kombinaciji z računalnikom. Uvedba videa in teleteksta je novost, ki popularizira televizijo.

Satelitska televizija je največja novost. Program, ki ga pošljejo prek satelita, oddaja signale, ki jih lahko sprejemamo na več načinov. Prvi način je POINT TO POINT sistem, ki omogoča medcelinsko izmenjavo, za katero so potrebne močne zemeljske postaje, moč satelita pa ne sme preseči 50 W. Drug sistem so DISTRIBUCIJSKI SATELITI, ki so sami močnejši, imajo pa šibkejše zemeljske postaje, izžarevajo na ožja

105616

10- IDEOLOGIJA
5- TEHNOLOGIJE
6- OZIROMA
16- TECHNOLOGOV

Kako je s tehnologijo in tehnologi? Ali se lahko govori o tehnološki ideologiji ali o ideologiji tehnologije? Ali pa je mogoče tehnologija neideološka in s tem »čista« in nevtralna? Če je to res, kaj je potem z tehnologi? Ali so tudi oni ideološko čisti? Ali ideološko čisto tehnologijo lahko proizvede ideološko nečist tehnolog? Ali sploh lahko obstoja ideološko nečist, t. j. neopredeljen tehnolog? Kaj res lahko obstoja tehnologija kot taka?

Da vidimo najprej, kaj si o tem misli dr. Dragoljub Miličević, direktor TOZD-a Računalniška tehnika v inštitutu Mihailo Pupin:

»Mnoge stvari, koje su vezane za tehnologiju potupuno su lišene ideologije i kao takve i mi treba da ih gledamo i da se prema njima odnosimo.« (Izjava za Mladost, Beograd, december 1985.) Na žalost dr. Miličević ne pove, katere so te »mnoge« stvari, ki so popolnoma brez ideologije, tako da je ta izjava malce nepopolna, a bo kljub temu uporabna za začetek razmišljanja in opredelitev do tega »čistunsko-tehnološkega« stališča, to pa skozi konkretne primere, ki jih bomo navedli, in seveda skozi interpretacijo le-teh.

Razvoj se je upočasnil, ni se pa ustavil

Tehnologija in poštenost

Če želimo opredeliti to relacijo, potem moramo najprej razjasniti pojem poštenosti: moramo si biti na jasnem, kaj pomeni biti pošten. Pomagajmo si s Slovarjem slovenskega knjižnega jezika (DZS, Ljubljana 1979). Za besedo pošten najdemo, kot pri mnogih drugih besedah več razlag oziroma pomenov:

1. ravnati v skladu z določenimi normami, priznanimi načeli

Recimo, da je biti močnejši od nasprotnika, ga premagati, kjerkoli in na kakršenkoli način, norma ali priznana načelo poštenosti. Tako izpade, da je vsa vojna tehnologija poštena, da so trgovci z orožjem, strokovnjaki in vsi, ki sploh imajo kaj opraviti z izdelavo in preprodajo orožja ter njegovo uporabo, pošteni. Postavimo normo in priznajmo načelo uspešnejšega, iznajdljivejšega proizvajalca in konkurenta na tržišču. Tako bo zopet vsaka dobičkonosna inovacija, pa naj ima za okolje in ljudi (bodisi potrošnike ali proizvajalce) še tako hude posledice, »poštena«.

2. obvladovanje moralno negativnega nagajenja in težnja k dobremu

Delo je vrednota, lenoba je slabost. Treba je narediti čim več, da bomo tam več imeli. Trud, usmerjen k čim večji produktivnosti, je tako težnja k dobremu, preganjanje manj produktivnih pa obvladovanje moralno negativnega nagajenja, to je lenobe. Torej: pošteno je treba delati, pa če je »sužnju« tehnologije to všeč ali ne. Tehnologija (tehnolog) ostane tako poštena!

3. neokorišcanje z oškodovanjem drugih

Vprašanje je, če lahko tehnologija (tehnolog) po tej opredelitvi ravno tako ostane poštena kot pri prejšnji. Veliko vprašanje je, ali se s pomočjo obstoječe tehnologije nihče ne okorišča, tudi tuji in domači tehnologi ne. Kakšen pa je tehnolog, ki producira tehnologijo, katera omogoča okorišcanje z oškodovanjem drugih? Kakšen torej je, če konstruira tehnologijo, ki šele skozi take odnose lahko funkcionira in jih dobesedno narekuje?

4. vsebovanje in izražanje resničnih misli in čustev

Koliko laži je že bilo izrečenih v zvezi z investicijami, da o koristnosti in varnosti tehnologije sploh ne govorimo?

Pojem poštenosti pri tehnologiji kot tak nam torej ne pove ravno veliko. Kot meta-pojem nam ne koristi, zato ga moramo obravnavati glede na vsak primer posebej. V zvezi s poštenostjo pa naj omenimo samo še eno stvar, in sicer članek o »Radiesteziji« iz Nedeljskega dnevnika z dne 29. 12. 1985. Avtor članka pravi, da tisti, ki na tem področju kaj veljajo, pravijo, da z nihalom ne moreč narediti ničesar, kar bi ti na nepošten način prineslo denar. Misli je konkretno na LOTO. Torej so si on in radiestezisti vzeli pravico, da spoznajo za nepoštenost to, kar naš zakon priznava za pošteno, namreč, s srečo priti do denarja ali pa ga tako »prispevati« za dobrodelne namene. Tako so z moralnim pečatom »poštenosti« zameglili znanstveno resnico in ta je, da radiestezija lahko odkrije informacije v formi žarčenja, vendar le tiste, ki obstojajo, ne more pa odkriti tistih, ki jih ni, se pravi onih informacij in žarkov, ki bodo šele proizvedeni. Glede na tako miselnost radiestezistov (mogoče jih je novinar napačno interpretiral) se začenjam spraševati o stopnji njihove inteligence in utemeljenosti njihovih trditev.

Tehnologija in samoupravljanje

Naš delavec ni le delavec v ožjem pomenu besede, temveč tudi v širšem, kar pomeni, da ne le dela, temveč da tudi odloča o svojem delu in rezultatih svojega dela. Krajše rečeno, delavec je tudi upravljaec. Da pa bi lahko kaj upravljal, vodil, o čem odločal, potrebuje informacijo, na osnovi katere razmišlja in se odloča. Da pa bi dobil informacijo vedno, ko jo potrebuje, predvsem tisto, ki je kot najbolj relevantna neogibna, je treba ustvariti primeren komunikacijski sistem. Tak sistem med drugim supponira tudi javna občila, in sicer necentralizirana občila. UNESCO je v svojem Glasniku marca 1983. leta zapisal: »V mnogih deželah so poskrbeli za mehanizme, ki naj bi zagotovili širše sodelovanje občinstva pri načrtovanju in izdelavi programov ter pri upravljanju s sredstvi javnega obveščanja. Ta demokratizacija ima različne oblike, odvisno od okoliščin. Decentralizacija množičnih občil lahko pripomore k večji udeležbi javnosti zlasti na področju ruralne komunikacije in razvoja ter omogoči siromašnejšim slojem prebivalstva, da sprejmejo več informacij iz številnih virov, ki so obenem bolj prilagojeni njihovim posebnim zahtevam... Občila, ki na široko izkoriščajo intelektualna in umetniška dela, ponujajo duhovno ustvarjalnim ljudem ogromne možnosti za delo in izražanje. Spodbujajo ustvarjalnost in postavljajo vprašanje zaščite avtorjev in širjenja njihovih del.«

Dodajmo zapisu UNESCO še nekaj. Ne gre le za zaščito del avtorjev s področja duhovni del, temveč tudi in predvsem za zaščito rezultatov materialnega dela. Sicer se ti rezultati dandanes prikazujejo v formi informacije, ki pa je – recimo – na svoj način nematerialna, čeprav nosi ogromen materialni naboj. Take informacije so proizvod delavcev materialne proizvodnje (če kdo hoče reči, da so delavci proizvedli toliko in toliko kosov, jih morajo le-ti pač najprej narediti, kar pomeni, da je njihov delež pri proizvodnji »nemajhen«), kopicijo pa se izven materialne proizvodnje in se tako odtujejo producentom. Zato je toliko bolj pomemben tak informacijski sistem, ki producenta ne bo odtujeval, temveč bo moč v njegovih rokah. Šele tak sistem omogoča delavcu biti upravljaec. Če tega ne bomo dosegli, po-

tem so vse deklaracije in opredelitve za samoupravljanje bob ob steno in pesek v oči.

»Od obvladovanja tehnologije do obvladovanja gospodarstva je le korak, ki se hitro skrajšuje, ker je postala komunikacija glavni gospodarski dejavnik,« pravi Jean Ping, ekonomist, predstavnik svoje dežele (Gabona) in vodja Odbora za informacije in komunikacije Skupine 77 pri UNESCO. Pa še kako prav ima. Vse manj vpliva lastnina proizvajalnih sredstev na odločanje o produkciji. Posedovanje in razumevanje informacije je dandanes neogibno za odločanje o produkciji v ožjem in širšem pomenu.

Jugoslavija v svetu

Dandanes se boljša produktivnost ne dosega le z inovacijskimi posegi v materialno proizvodnjo, temveč tudi in predvsem z inovacijami v obveščanju, upravljanju, obdelavi informacij, organizaciji dela in upravljanju itd. Torej, kot inovacije lahko delavcu pomagajo k večji storilnosti in produktivnosti, k večji izrabi materiala in večji smotrnosti, mu olajšujejo delo in ga ščitijo pred neugodnimi vplivi (beri: škodljivimi fizičnimi in psihičnimi vplivi), tako mu lahko omogočijo tudi boljšo in relevantnejšo informiranost ter racionalnost pri odločanju. Seveda imam v mislih specifično »postindustrijsko« vedo – informatiko. Vsekakor pa si informatike ni moč zamisliti brez računalništva. Pa pogledjmo na konkretnem primeru, kam teže domače inovacije. Za primer vzemimo Iskro, njen računalnik PARTNER in reklamiranje uporabnosti le-tega. Sicer je res, da na TV že dolgo ni bilo te reklame, a jo ima bralec verjetno še v spominu.

zemljo, če ne bi bilo kmeta. Propadla bi. Kmet je tu, da obdeluje zemljo, brez njega ne bi bilo nič. Čemu pa služijo gospodarji? Ničemur, za nobeno rabo niso, čisto so odveč, samo na tuj račun živijo. Torej dragi delavec, moral boš še počakati, preden boš dobil inovacijo, ki ti bo omogočila, da boš zagospodaril nad rezultati svojega dela.

Obstaja pa še eno stališče, ki je v neki drugi reklami prav lepo prikazano. Gre se za tisto reklamo, ki najprej prikazuje zmešnjavo, polno papirjev in telefonskih klicev, potem pa v drugi sceni direktorja in tajnice (ki, mimogrede po-

vedano, deluje zelo sexi – kar daje reklami in njenemu sporočilu poseben pomen), ki sedita vsaksebi. Tajnica mirno in lahkotno prinese direktorju list v podpis, hkrati pa mu računalnik vošči vse najboljše za rojstni dan. Iz te reklame se šele vidi vsa beda v futurističnih glavah naših producentov tehnologije in reklame. Nova tehnologija, ki naj bi človeka osvobodila in sprostila njegove ustvarjalne potenciale, v bistvu samo potrjuje njegov obstoječi položaj. Direktorja je še vedno vsemogočnej (tako poslovno kot spolno) in tajnica oseba brez svojega jaza, službeno in politično podrejena svojemu šefu. V celotni sceni pa se še izkristalizira dandanašnji odnos moški-ženska.

Končujem z besedami dr. Huberta Požarnika, zapisanimi kot spremno besedilo k ekološki študiji Pasti razvoja z naslovom Ali nam grozi potop?

»Danes je čisto zanesljivo, da ni mogoče priti do socializma z veletehnologijo (in, pripada-

ZDA začasno ustavile uvoz vohunov

Ta reklama (ena od teh reklam) prikazuje, kako direktor (kdo pa drugi sme vedeti), vpraša, koliko imajo v podjetju tisti hip jabolk na zalogi. In potem vidimo sceno, ko vsi papirski molji, ki imajo pisarne v neposredni direktorjevi sosesčini, brskajo po vseh mogočih evidencah in nikakor ne morejo zaslediti podatka o jabolkih v skladišču. Kar naenkrat pa se prikaže »businessman« z računalnikom, ki v trenutku reši direktorjeve tegobe in težave. Zdaj ko direktor ve številko, bo v miru in brez kakršnegakoli dvoma odločil. Seveda, kdo drug kot on, direktor. Njemu so prepotrebni podatki o proizvodnji, vsak trenutek jih mora imeti na mizi, da se lahko v najkrajšem času odloči, saj odloča on. Ni časa, da bi odločali vsi, saj je čas vendar zlato, in v tej gospodarski situaciji, ko se neusmiljeno obračunava z vsakim obotavljanjem in ko pomeni vsaka neinformiranost propad, enostavno ne moremo čakati na to, da bi vsi vse vedeli in o vsem odločali, pa naj gre za rezultate dela kogarkoli. Zanimivo je, da kreatorji tega računalnika niso pomislili na to, da bi svojo kreativnost usmerili v ustvarjenje take računalniške mreže in sistema, ki bi proizvajalcem, ampak res proizvajalcem, bila na dosegu roke, se pravi, da bi bila speljana prek njihovih delovnih mest. Tako bi bili direktno informirani in bi se lahko odločali. Vendar, če bi bilo tako, kaj bi bilo z direktorji in ostalimi šefi? Kaj bi počeli z njimi? Kam bi z njimi? Bernardo Bertolucci v svojem filmu Dvajseto stoletje dilemo o »gospodarjih« pokaže na poučen način. Ob koncu filma, po drugi svetovni vojni, v sceni, ko kmetje na vsak način poizkušajo vzeti »komando« v svoje roke in preprečiti ponovno gospodarjenje starih veleposestnikov, pa jim to ne uspe, eden od njih zavpije: »Kaj bi bilo z

jočimi organizacijskimi strukturami), nastalimi v kapitalizmu, pa tudi ne zgolj z odpravo lastnine nad sredstvi za proizvodnjo ali samoupravljanjem, brez sočasno drugačnih ciljev razvoja, drugačne proizvodnje, brez sočasno drugačnih ciljev razvoja, drugačne proizvodnje, drugačnih proizvodov, drugačne strukture porabe in drugačnih vrednot, kot jih srečamo v industrializmu. Če socialistične države ne bodo spoznale nujne za korenito analizo svojih pojmovanj produktivnosti, rasti družbenega proizvoda, uporabe vrednosti, mrtvega dela, tehnike in še mnogo tega, bo grozil kapitalizmu in socializmu skupen potop.«

BORIS KONONENKO

DOPISUJTE
V
GLASILO

DOPISUJTE
V NAŠE
GLASILO

JASMINA rides again

Ob prebiranju pisarije Alija Žerdina sta se mi porodili dve vprašanji:

1) Ali Žerdin je prisostvoval poskusu konstituiranja programsko-volilne konference (vseh članov uredništva Tribune, ki so se prav tako udeležili dogodka in Žerdina zapazili na terasi Komenskega 7, najbrž spomin ne vara). Kljub vsej zmedenosti in nezmožnosti, da bi začeli s konferenco, **pa ne verjamem, da Ali Žerdin v resnici ni uspel ugotoviti, kaj se je pravzaprav dogajalo** (taka misel je nakazana v uvodu).

2) Ker je Ali Žerdin sodelavec Tribune, sem začudena nad tem, da na sestankih Tribune ni povedal svojega mnenja o člankih na temo študentskega volilnega boja (članke hranimo na zelo vidnem mestu in so dostopni vsem). Poleg tega smo Igor Lukšič, Ali Žerdin in jaz študenti FSPN (od koder, po Alijevih besedah, prihaja večina članstva za predsedstvo UK ZSMS – mimogrede: v to telo je bil izvoljen tudi on sam) in bi se lahko o stvari pomenili v kakšnem odmoru med predavanji. Mislim, da bi se s pogovorom dosti lažje kot prek časopisne korespondence razjasnile nekatere nejasnosti.

Pojdimo k nesporazumom:

1) Programsko-volilne konference ni bilo (ker se ni uspela konstituirati – to dejstvo je bilo omenjeno tudi v drugih sredstvih javnega obveščanja in ne samo v Tribuni).

2) Članka v Tribuni sta nameravala oceniti ozadje in vsebino tistih problemov, ki so bili najbolj izpostavljeni na poskusu programsko-volilne konference. Upam, da so Ali in drugi bralci uspeli razbrati, da je šlo za vprašanje legitimnosti – ne kakršnekoli, temveč legitimnosti predsedstva UK ZSMS.

3) To vprašanje je načel tudi Branko Svetličič, ki je nastopil takoj za uvodnim pozdravom dr. Božidarja Debenjaka in pred aktom sprejemanja dnevnega reda, ki v nadaljevanju ni bil sprejet, ker so opazovalci in delegati imeli preveč dela z besednimi dvo-boji in mnogoboji – v takem ozračju ni bil mogoč nikakršen konsenz. Morda je ravno Igor Lukšič s svojim predlogom za delovna telesa konference najbolje označil celotno dogajanje. Zakaj je vanje predlagal skoraj pol avditorija, je Ali seveda »pozabil« (ali pa tega še zdaj »sploh ne ve«). Najbrž je tudi pozabil, da se je Igor udeležil množičnega predlaganja potem, ko so pred njim nekateri nadobudni delegati novačili svoje prijatelje in znance v delovno predsedstvo. Šele čez nekaj dni se je razvedelo, da je vse to početje nastalo zaradi tega, ker dva tovariša, ki ju je predsedstvo UK ZSMS predlagalo v delovno predsedstvo, nista bila pogodu drugim tovarišem, ki so potem na kraju samem pohiteli z dodatnimi predlogi. Igorjev predlog pa je treba razumeti kot svojevrstno ironično distanco do nastalega stanja, kar je tudi sam poudaril: kar naenkrat se je začela uresničevati teoretična možnost, da lahko vsak predlaga vsakogar. Praktična posledica takega ravnanja je dejstvo, da nihče ne dobi ustreznega (večinskega) števila glasov.

4) Z razsežnostmi politične kulture se Ali srečuje pri študiju. Pa tudi brez študija si lahko pod tem pojmom vsak predstavlja določeno obnašanje in ravnanje v političnem odločanju. Če se ozmemo na jesenske dogodke (razprave o taxi-jih in rent-a-caru, ankete, izstopi iz ZSMS, ki so se kasneje spremenili v grožnje in opomine, sestanek pri predsedniku IS, izjave nekaterih članov Delegatske konference o tem sestanku za Katedro in nazadnje še nezmožnost konstituiranja konference UK ZSMS), je najbrž jasno, kaj je bilo mišljeno z »izkušnjo o študentu, ki ne obvlada osnovnih obrazcev politične kulture«.

5) Ne hodim na »raznorožne sestanke« predsedstev. Udeležila sem se nekaterih sestankov P OO ZSMS FSPN, kjer sem naredila napako: na sestanku, na katerem se je izbiral delegat za volilno-programsko

konferenco UK ZSMS, sem glasovala, česar pa ne bi smela. Menim, da je taka napaka vredna ustrezne kritike (čeprav moji glasovi niso spremenili odločitev predsedstva). O mojem početju in delu P OO ZSMS FSPN ter o članih predsedstva smo se pogovarjali tudi na sestanku 24. 12. 1985 (na katerem je bil tudi Ali Žerdin). Seveda pa razprava o delu članov P OO ZSMS FSPN še zdaleč ni končana (ta osnovna organizacija je zelo zanimiva, še bolj pa nekateri njeni člani, ki v imenu OO zastopajo organizacijo diametralno nasprotna mnenja na posvetu UK ZSMS, ki se iz mladinske organizacije izpisujejo, potem se pa premislijo, in ki poročajo o sestanku na podlagi zapisnika, naslednji dan pa trdijo, da je zapisnik neveljaven).

6) Vse kaže, da se z Alijem razhajava tudi v pojmovanju demokratične kontrole. Sam termin mnogokrat povezujemo z delovanjem tradicionalno represivnih institucij. Vendar pa kontrola ne eksistira samo v tej povezavi. Po mojem mnenju je demokratična kontrola konstitutivni element vsake demokratične organizacije. Tega pa nikakor ne gre pojmovati kot tlačenje inicijativ, temveč kot selekcioniranje (ali pa rangiranje) le-teh. Najbrž ni treba poudariti, da vse iniciative nimajo enakega pomena za organizacijo in da je treba dati prednost pomembnejšim. Da pa bi tako delovanje v praksi zaživelo, je potrebno marsikaj, česar sedaj skoraj ni: visoka stopnja informiranosti, demokratičen dialog in sposobnost prisluhniti drug drugemu.

Bodi dovolj. Ustavi se na točkah, kjer se je pokazalo, da je potrebno dodatno pojasnjevanje. Ne nameravam pa komentirati celotnega pisanja (še posebej ne ugotovitve, da »je treba študente jebati« in da je »UK ZSMS kriva za vse«), ker sem bila do sedaj navajena drugačnih Alijevih člankov. Sapienti sat! (Pametnemu zadostuje!)

Jasmina D.

Veliko ocen stanja, malo o tem, kako ga spremeniti

»Glasu baze« pogosto ne poslušajo, zaprejo ga v fascikle, na katerih se potem nabira prah – Javno povedati, kdo je kriv, da smo tako zadolženi

.....

pod črto:

Z željo, da ne bi prišlo do nepotrebnega vznemirjanja javnosti, predvsem pa glede na vsebino prvega odstavka 133. člena Kazenskega zakona SFRJ Jugoslavije (»...kdor s hudobnim namenom in neresnično prikazuje družbene in politične razmere v državi, se kaznuje z zaporom od enega do desetih let.«) in glede na vsebino

99. člena Zakona o javnem obveščanju (»Prepovedano je objavljati in razširjati: 1. informacije, s katerimi se sramoti SFRJ, SR Slovenijo, druge republike ali pokrajine... 4. neresnične informacije, ki povzročajo ali bi lahko povzročile hujše nerazpoloženje ali hujše vznemirjenje«) v skladu s 78. členom Zakona o javnem obveščanju zahte-

vam, da se objavi naslednji

popravek

pete vrstice drugega stolpca v članku **Najbogatejša revščina v Jugoslaviji**, in sicer na 15. strani 8. številke študentskega časopisa Tribuna, kjer piše: »...namenil razvoj

Kosova v letih 81–85 0,78 % družbenega proizvoda v Jugoslaviji.«

Pravilno se ta del stavka glasi: »...čeprav naj bi bila jugoslovanska skupnost bratskih narodov in narodnosti namenila razvoju Kosova v letih 81–85 1,12 % svojega družbenega proizvoda.«

Avtor

Dragi prijatelji

Dragi prijatelj!

V številki 7 vašega časopisa ste bili tako demokratični in odprti, da ste odstopili cele tri strani (ponosno, prvi v Sloveniji) »priznanemu filozofu – zgodovinarju« (s tem ga je počutil kolega Lesjak v komentarčku) in zastopniku specifičnega demokratičnega odnosa do preteklosti Veselinu Đuretiću. Veliki »filozof-zgodovinar« je sicer prepričan, da lahko v njegovem demokratičnem delu najdemo šovinistično sporočilo samo idioti, toda ker ne dvomim o širini demokratičnega nazora vašega časopisa, upam, da boste tudi za ta mali tekst našli kaj prostora.

Leszek Kolakowski nas v pripovedki **Ezav ali odnos filozofije do trgovine** poučuje, da se »...iz majhne spremembe preteklosti...lahko potegne velik profit.« To načelo je profesorju Đuretiću očitno znano. Že sam naslov njegovega dela **Saveznici i jugoslavenska ratna drama** nas usmerja k tipu mišljenja, katerega se poslužuje Đuretić. Z uporabo besede DRAMA v samem naslovu (v celnem tekstu pa pojem drame in dramskega dominira), se Đuretić opredeljuje za emotivni pristop k problemu. Izločitev emotivne človeške strukture kot nečesa večnega (v nezrušljivega (negativen odnos Srbov do germanizacije je starejši od vseh ideologij in politik – sic!) priča o mitskem načinu mišljenja. Mitska oblika mišljenja je že spet ideološki tip misli (tipičen za fašizem, na primer), ki ni niti teoretičen niti praven, njegova lastnost pa je, da omogoča naslednje: mržnjo spreminja v aktivnost. Ta tip mišljenja nadalje ni niti tako redek niti ga ni težko prepoznati v naši današnji politikantsko-kvaziznanstveni publicistiki. (Spomnimo se samo Čimičeve **Drame ateizacije in Politike kao sudbine**.)

Đuretić nas na koncu intervjuja poučuje, da antikomunistično gibanje pri Srbih (in Slovencih) ni razredno utemeljeno (temveč nacionalno-zgodovinsko, baje, nas idiote pa to že spet pomalem spominja na fašizem) in ga zato ne moremo presojati po istih klišejih (sic!) kot tista gibanja, ki so imela čisto razredne in ideološke interese. Iz tega »metodološkega« stališča kot konsekvence sledi, da je imel Draža realno politično vizijo življenja v večnacionalni skupnosti, nekakšni komunisti pa je nimajo in je ne morejo imeti.

Tudi ob površnem poznavanju politične doktrine jugoslovanskih narodov bi ne bilo težko pokazati, da so do leta 1940 samo trije priznani politiki imeli realno vizijo življenja v večnacionalni jugoslovanski skupnosti: Svetozar Marković, Franjo Supilo in Josip Broz. Vsem trem je bil jasen dejanski položaj jugoslovanskih narodov, »da smo eni od drugih odvisni« (Supilo). Jasno pa jim je bilo to, da »ta federacija ni osnovana na...načelu narodnosti, temveč na osebni svobodi tistih ljudi, ki vstopajo v zvezno skupnost. S tem načelom se jamči narodnost vsakega, ker se s tem daje pravica tudi vsaki narodnosti, da zavzame samostojno skupino v zvezi« (Svetozar Marković). To so torej isti principi, na katerih je osnovana Titova vizija AVNOJ-ske Jugoslavije. Po vsem sodeč Đuretić nemalo laže, ko partizanske gibanje imputira austromarksistične grehe. Toda mogoče je zanj vizija mednarodnih odnosov, ki jo ponujajo komunisti, tako inferiorna v odnosu do nacionalne doktrine draževcev, da se z njo ne želi utrujati. Poglejmo!

Razen kontinuum dojemanja federalne skupnosti, ki ima svoj začetek v **Srbiji na Is-toku** Svetozara Markovića 1872. leta, obstaja tudi drug kontinuum, velikonacionalni, na čelu z Ilijo Garašaninom in Josipom Frankom na Hrvaškem. Garašaninovski koncept vidi rešitev jugoslovanskega vprašanja v »pridružitvi« ostalih narodov Jugoslavije k Srbiji. Zahodna meja garašaninov-

ske Srbije naj bi bila prestavljena k zadnjemu pravoslavnemu samostanu na Kolpi, Črna gora in Makedonija pa naj bi bila integralna dela srbskega nacionalnega teritorija.

Cetniki so na kongresu v vasi Ba, ki je trajal od 25. do 28. I. 1944, prvič omenili federalni tip Jugoslavije: »Jugoslavija bi morala biti urejena kot federativna država v obliki ustavne, dedne, parlamentarne monarhije z narodno dinastijo Karađorđevićev in kraljem Petrom II. na čelu. Kongres misli, da je solidnost bodoče Jugoslavije pogojena z demokratično ustanovitvijo srbske skupnosti, ki bi na demokratičnih osnovah zbrala ves srbski narod na njegovem ozemlju.« (Blut und Boden – op. podčrtal D. Gj.). Z drugim stavkom postane zelo hitro jasno, kakšno »demokratično federacijo« so si želeli draževci, ne ostane pa prikrito niti pokrivanje srbske enote z Garašaninovimi mejami.

Misli nekaterih lažje razberemo iz tistega, o čemer le-ti vztrajno molčijo, kot pa iz tistega, kar govorijo. »Ne samo, da na kongresu v Ba (kot tudi v celotni nacionalni politiki Draže – op. D. Gj.) niso priznali obstoja Makedoncev in Črnogorcev kot samostojnih narodov, temveč so trdili, da morata hrvaško in slovensko ozemlje s prebivalci vred postati priveska Velike Srbije« (Jozo Tomasevič: **Cetnici u drugom svjetskom ratu**). O tem dejstvu, ki ga je težko zanikati, »filozof-zgodovinar« Đuretić vztrajno molči. Če sprejmemo do sedaj predstavljeno, postane bolj jasno, kakšen je ta »levičarski ekstremizem« NOB-ja. In kaj je to nacionalno-eksistencialno, kar je pri Đuretiću v ospredju.

Zgodovina in zgodovinopisje nam govori manj o tistem, kar se je zgodilo, več pa o tistem, kar se bo zgodilo, ali tistem, kar kdo želi, da bi se. Zaradi tega se mi zdi, da misli »demokratičnega filozofa-zgodovinarja« niso tako nedolžne

Davor Gjenero
Prevel V. S.

Pričevanje za zaprtimi vrati

Upreti se poskusom zanikanja revolucije

V Beogradu se je začelo posvetovanje o »zvezi komunistov v boju proti antisocialističnim ideologijam in protikomunističnemu delovanju« – Nacionalizem postaja vse agresivnejši

Konec lanskega maja smo organizirali prireditev "Druga godba '85",

Konec lanskega maja smo organizirali prireditev "Druga godba '85", ki naj bi v naš kulturni prostor vnesla nekatere zapostavljene oblike množične godbe. Čeprav je prireditev - po odmevu sodeč - uspela pa se organizatorji zavedamo, da je bila prva in poskusna - in zato tudi z mnogimi pomanjkljivostmi. Ker menimo, da bi se "Drugi godbi" dalo poiskati željam in mnenjem potencialnih obiskovalcev vsečnejšo podobo in vsebino, organizatorji

POZIVAMO K JAVNI RAZPRAVI O NJEJ.

Vaše pripombe, mnenja, predloge, sugestije ipd. sporočite v pisni obliki do 15.3.1986 na naslov: CIDM, Kersnikova 4, Ljubljana. O rezultatih javne razprave bo radio študent pripravil konec marca 1986 posebno oddajo.

OBVESTILA IZ CANKARJEVEGA DOMA

Nedelja, 2. marca ob 22.00-PSHYCHIC TV. Skupina združuje glasbenike, pisatelje, igralce, video in film in raziskuje moderno, celovito interdisciplinarno izražanje. Njihovo sodelovanje z Derekom Jarmanom nedvomno kaže na njihovo drugačnost in kvaliteto.

Ponedeljek, 3. marca ob 17.00-ČEŠKA AVANTGARDA. Predavanje iz cikla "Umetnost ob koncu tisočletja". Predava Aleksander Ilić.

Ponedeljek, 3. marca ob 19.30-Feri Lainšček: SAMORASTNEŽI. Slovensko ljudsko gledališče Celje.

Sreda, 5. marca ob 19.30-JOSEF POPELKA, češkoslovaška. Orgelski recital.

Četrtek, 6. marca-RELIGIJA ATEISTIČNEGA SVETA (ob 17.00), UVOD K SKRIVNOSTIM ISTRSKE KRAJINE (ob 20.00) (multimedijska predstava skupaj z Dušanom Podgornikom).

Petek 7., nedelja 9., ponedeljek 10. in sreda 12. marca ob 20.00-BOUNTY (The Bounty), ameriški film, 1984.

Torek, 11. marca ob 20.30-PHALAX James Blood Ulmer-kitara, George Adams-saksofon, Amin All-bas, Calvin Weston-bobni.

Sreda, 12. marca ob 17.00-SIMFONIČNI ORKESTER SLOVENSKE FILHARMONIJE IN MLADI SOLISTI

Sreda, 12. marca ob 19.00: DAULAGIRI Predava Stane Belak.

Ponedeljek 24., torek 25., četrtek 27., petek 28., ponedeljek 31. marca in torek 1. aprila ob 19.00: RETRO-SPEKTIVA FILMOV MARCA FERRERRIJA

Futty - Trot

je v zaporu, zato v današnji številki ni njegove rubrike

obljubljam pismo iz zapora

Za prihodnjico

Delavci ne smejo stavkati

Pravice homoseksualcev burkajo newyorške zakonodajalce in javnost

VSAKA NESREČA NI SAMO NESREČA

O tragični nesreči vesoljskega plovila je zaenkrat dokaj malo znanega. Strokovnjaki se ukvarjajo z raziskovanjem vzrokov za nesrečo, svetovna javnost pa ugiba o posledicah.

Razen negativnih posledic na področju znanstvenega raziskovanja vesolja ima ta nesreča tudi svoje vojaške posledice, ki bi jih lahko označili kot pozitivne. Sodeč po programih poletov ameriškega vesoljskega taksija, tajnosti le-teh in pretežno vojaških posadkah, ki se vkrcujejo v tak taksij, je nedvomno jasno, da je vesoljsko plovilo prvenstveno namenjeno vojaškemu raziskovanju in razvoju vesoljskega orožja. Ta nesreča je torej vsaj začasno zavrla tako dejavnost. To je bolj ali manj jasno vsem. Uradni predstavniki oblasti in vojske na zahodu o tem ne govorijo direktno niti tega ne komentirajo - vse izjave se končujejo zgolj pri dejstvu, da so prekinjene vse (tudi vojaške) aktivnosti, ki jih predvideva program. Na vzhodu, v SZ in drugih deželah Varšavskega sporazuma, pa se tega odkrito veselijo in to gostobesedno komentirajo. Ob sožalnih brzojavkah ameriškemu narodu so v sovjetskem tisku istočasno objavili vsaj prikrito, če ne že kar očitno veselje zaradi nesreče. Vzroki so znani. Na področju raziskovanja vesolja SZ namreč zaostaja za ZDA predvsem zaradi relativno slabo razvite informatike.

Na zahodu pa je mogoče zaslediti domneve o tem, da tudi SZ že dalj časa pospešeno razvija svoje vesoljsko vozilo za večkratno uporabo. Torej bo vzhod s SZ na čelu pridobil čas, in to vsaj nekaj mesecev, če že ne celo leta ali več.

Zanimive so tudi novice iz ZDA in odmevi na njih. Komentatorji, ki radi špekulirajo v temi brez oprijemljivih dejstev (kljub temu velikokrat pridejo do resnice, ki jo drugi spoznajo šele precej kasneje), se enoglasno strinjajo, da tudi za ZDA in predvsem za predsednika in njegovo administracijo ta nesreča ni samo nesreča. Reagan bo namreč lahko nastopil proti pritiskom jastrebov iz industrije, ki v oboroževanju vesolja vidijo velike dobičke, z zelo močnim argumentom, češ da gre za žrtvovanje ameriških (!) življenj zaradi preslabo razvite tehnologije. V potrditev te teze navajajo dejstvo, da je Bela hiša ustanovila svojo komisijo, ki skuša odkriti vzroke za nesrečo. Bela hiša torej ne zaupa strokovnjakom iz NASA, celo obtožuje jih, da so vedeli za možnost nesreče, pa so, računajoč na profit, tvegali in uničili mlada življenja Američanov, strokovnjakov, herojev.

Pomemben moment je tudi ta, da je Reagan dobil še eno karto za rusko-ameriški poker, bolj rečeno, iztrgal jo je iz rok velekapitala. Na poletnem srečanju z Gorbačovom bo tako lahko ponujal odpoved vojni zvezd, seveda ob ustreznih sovjetskih protiuslugah. Nekateri take komentarje zavračajo kot smešne, utopične, najbolj previdni (in največkrat najbolj obveščeni) pa trdijo: kjer je dim, bo tudi ogenj. To ne bi bilo nič čudnega, saj bi se le potrdilo staro spoznanje (starejše od Reagana in Gorbačova ter vesoljskega taksija skupaj), da nesreča ni samo nesreča, vsaj ne za vse. Upajmo, da tokrat to še posebej drži.

Marko Gašperlin

CHALLENGER

časopisno in grafično podjetje delo

izdaja, n. sub. o.
Ljubljana, Bloua 35
redni predaj 20
telefon: 318-255, 319-255

Spoštovani tovariš

naš znak
vaš znak
datum: 8/2-1986

Spoštovani tovariš

Ne začudite se, ker vam pišemo na dom. Osebnost - V uredništvu "Dela" pač čutimo, kot bi se poznali od blizu: dolga leta ste naš naročnik in vsak dan, teh dolgih let, vam pišemo v časopisu.

V "Delu" ste prebrali sporočilo, da so se februarja podražili slovenski dnevniki.

Zato smo vam najprej mislili v tem pismu položiti natančne račune. Pa smo že slišali vaš odgovor, da več ne verjamete številkam, češ, kdo pa danes ne zna opravičiti podražitve. Zato vas le prosimo, stehajte sobotno "Delo", pa boste videli, da zdaj samo papir stane več, kot ste lani plačevali za cel časopis.

Ne moremo vam obljubiti, da se letos ne bomo več podražili. (Tudi cena slovenskih dnevnikov bo rasla, če bodo divjali stroški, ki so zunaj naših moči.) Obljubljam pa, da bomo držali besedo, s katero smo vam priznali naročniški popust, ki ga uživate.

In zavezujemo se, da boste imeli vi, tovariš, naj se zgodi karkoli - do konca leta najmanj deset odstotkov nižjo ceno kot drugi.

Vsi, ki pišemo, tiskamo in raznašamo "Delo", upamo in verjamemo, da nas zaradi podražitve, ki je nujna, ne boste zapustili.

Lep pozdrav!

Ante Mahkota
Pom. glavnega urednika CGP "Delo"

Lep pozdrav!

Franc Musar
Glavni urednik "Dela"

Lep pozdrav!

Boris Dolničar
Glavni urednik "Dela"

Kdo ve, ali Delu primanjkuje denarja, ali ne vedo, kaj bi z njim! Če ga imajo preveč, so taka pisma "prepočasen" način zapravljanja, če pa so s temi pismi hoteli povečati prodajo in zaslužek, pa naj se jih bog usmili. Naj jim nakloni več smisla za psihologijo propagande!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

REKLI SO

Popačen politični besednjak

FRANC ŠETINC na posvetovanju o ZK v boju proti protisocialističnim silam:

»Razloge za idejno zmedo ustvarjamo tudi sami, ker r. premišljenega koncepta propagande, tako doma kot nastopih v tujini. Naš sistem pogosto postavljamo v s frazarjenjem tako v sredstvih javnega obveščar. Samo pogledjte, kako smo s frazami popačili njak! Napišeš, da si za delavski razred, p. revolucionar. S poudarkom govoriš o. a si domoljub od glave do pete. Sklicuje. a se za razredni boj, in že imaš najbo! naš se za vsako uradno strukturo, a. adeš oblast, odločanju, in že si boje. nalo smrdi po prazne pojme, nam. ker uporabljamo manifestacijah ži. pisali o konkretnih družbenih protislovij in nasprotij, o k? z truda, mogoče govoriti tudi v konk. umljivem jeziku.«

Umetnost
notranjih monologov

NČ REKU

NČ VIIDU

NČ SLIŠU

KASŠ JELIK JE NA PSU
Zakaj ne znamo več dobro govoriti

Priložnosti za nedvoumne odgovore

Zmuzljivost besedovanja

ČASOPIS ŠTUDENTOV UNIVERZE
E. KARDELJA V LJUBLJANI

Izdaja UK ZSMS, Ljubljana. URED-
NIŠTVO: Robert Botteri (v.d. odg.
urednika), Stanislav Vidović (v.d.
gl. urednika), Marko Gašperlin,
Ruža Barič, Mladen Petretič.
STALNI SODELAVCI: Sašo Daneu,
Jasmin Držanič, Klemenc Andrej,
Boris Kononenko, Alojz Krivograd,
Igor Lukšič, Igor Omahen, Marko
Povše. OBLIKOVANJE: Boštjan
Kenda - Botas, Maruša Zorec.
LEKTORIRANJE: Vid Snoj. IZDA-
JATELJSKI SVET: Türk Danilo
(predsednik), Marta Macedoni,
Jasmin Držanič, Bojan Klenovšek,
Ida Novak, Aleš Kardelj, Breda
Papež, Bogomir Kovač, Boris Kono-
nenko, Mladen Petretič, Marko
Gašperlin. TISK: Tiskarna Ljudska
pravica. Priprava BEP Dnevnik.
Naklada 5.000 izvodov. Cena številik
50 din. Oproščeno temeljnega
davka na promet po sklepu št.
421-170 z dne 22.01.1973. Naslov
uredništva: Kersnikova 4, Lj.
Telefon: 319-496.